

**Univerzita Palackého v Olomouci**  
**Právnická fakulta**

**Aneta Flídrová**

**Soukromá a subsidiární žaloba v trestním řízení**

**Diplomová práce**

**Olomouc 2017**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Soukromá a subsidiární žaloba v trestním řízení“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 1. března 2017

Aneta Flídrová

## Obsah

Obsah .....	3
Seznam použitých zkratek .....	5
Úvod .....	6
1 Vymezení soukromé a subsidiární žaloby .....	8
2 Vývoj soukromé a subsidiární žaloby na našem území .....	9
2.1 Glaserův trestní řád z roku 1873 .....	11
2.1.1 Subsidiární žaloba .....	11
2.1.2 Soukromá žaloba .....	13
2.1.3 Společné otázky .....	15
2.2 Odchylnky od trestního řádu z roku 1873 .....	16
3 Soukromá a subsidiární žaloba v Polsku .....	17
3.1 Subsidiární žaloba .....	18
3.2 Soukromá žaloba .....	21
3.3 Společné otázky .....	24
4 Soukromá a subsidiární žaloba v České republice .....	25
4.1 Základní zásady trestního řízení .....	26
4.1.1 Zásada legality a zásada oportunity .....	26
4.1.2 Zásada oficiality a zásada vyhledávací .....	27
4.1.3 Zásada obžalovací .....	28
4.1.4 Princip odpovědnosti státu za stíhání a potrestání pachatele .....	28
4.2 Veřejný zájem .....	29
4.2.1 Veřejný zájem a soukromá žaloba .....	30
4.2.2 Veřejný zájem a subsidiární žaloba .....	31
4.3 Subsidiární žaloba .....	31
4.3.1 Pozitiva subsidiární žaloby .....	31
4.3.1.1 Kontrola diskrečních oprávnění státního zástupce .....	31

4.3.1.2	Aktivnější přístup poškozeného .....	35
4.3.1.3	Respektování požadavků stanovených v mezinárodních dokumentech .....	36
4.3.1.4	Posílení práv poškozeného .....	36
4.3.2	Negativa subsidiární žaloby a jejich možné řešení.....	36
4.3.3	Další otázky .....	37
4.4	Soukromá žaloba.....	39
4.4.1	Pozitiva soukromé žaloby.....	39
4.4.1.1	Odbřemenění státních zástupců.....	39
4.4.1.2	Zohlednění soukromého zájmu .....	40
4.4.1.3	Posílení práv poškozeného .....	41
4.4.2	Negativa soukromé žaloby a jejich možné řešení .....	41
4.4.3	Další otázky .....	42
4.4.4	Související instituty .....	44
	Závěr.....	47
	Seznam použitých zdrojů.....	51
	Shrnutí .....	57
	Seznam klíčových slov .....	58

## Seznam použitých zkratek

TrŘ - Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

TZ - Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927

KPK - Kodeks postepowania karnego, zákon ze dne 6. 6. 1997, Dz. U. Nr. 89, poz. 555

KK - Kodeks karny, zákon ze dne 6. 6. 1997, Dz. U. Nr. 88, poz. 533

TrŘ - Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

TrZ - Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Ústava - Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní soud České republiky - Ústavní soud

ESLP - Evropský soud pro lidská práva

# Úvod

Ve své diplomové práci se věnuji problematice soukromé a subsidiární žaloby v trestním řízení. Mým cílem je provést analýzu těchto institutů z pohledu právní úpravy žalob v trestním řádu z roku 1873, který platil na našem území až do července 1950 a který byl poslední právní úpravou, jež u nás instituty upravovala. Kromě této historické úpravy dále rozeberu právní úpravu žalob v současném polském právním řádu, kterou jsem si vybrala hlavně proto, že z poměrně široké škály evropských zemí, které žaloby upravují, se mi tato jeví jako nejvhodnější a zároveň nejbližší našemu právnímu prostředí.

Jelikož se v současnosti tyto instituty u nás nevyskytují, zaměřím se pak zejména na to, zda by nebylo vhodné je do českého právního řádu zařadit a to v rámci již dlouho připravované rekonstrukce trestního procesu. Mým cílem je rovněž nastínit, jak by úprava měla vypadat, jaká jsou její pozitiva a naopak, jaké problémy mohou v souvislosti s těmito instituty vznikat, případně, jak lze takové problémy co nejvíce minimalizovat. V souvislosti s tématem mé práce jsem si stanovila základní hypotézu: „Institut soukromé a subsidiární žaloby by bylo vhodné začlenit do právní úpravy trestního řízení v České republice“.

Téma týkající se oblasti soukromé a subsidiární žaloby v trestním řízení jsem si vybrala z toho důvodu, že věřím, že se jedná o téma zajímavé a v naší republice také ne příliš známé a diskutované. Navzdory skutečnosti, že se tyto instituty vyskytují v řadě evropských zemí, mám za to, že současná laická, ale i právnická veřejnost má o žalobách nedostatečné povědomí a to i přesto, že jak soukromá, tak i subsidiární žaloba se objevují ve věcných záměrech k novému trestnímu řádu. Celá problematika žalob je tedy poměrně aktuální a měla by tak dle mého názoru být o to více podrobena diskuzi.

Výše uvedenému odpovídá také množství zdrojů, které se tématu věnují. Zpravidla existuje jen několik málo autorů, kteří se instituty podrobněji zabývají. Řada zdrojů se o soukromé a subsidiární žalobě zmiňuje pouze okrajově a to v rámci pojednání o úpravě postavení poškozeného v trestním řízení. Důležitými zdroji mé práce tak jsou právní předpisy - zejména pak historický trestní řád z roku 1873 a související literatura a současný polský trestní řád s komentáři. Podstatnými zdroji mé práce jsou pak také publikace T. Grivny, který se problematikou zabývá poměrně široce a komplexně.

Má práce se dělí na čtyři hlavní kapitoly. V první kapitole se zabývám stručným vymezením soukromé a subsidiární žaloby a jejich rolí v trestním řízení. Dále se snažím vystihnout také instituty jim podobné, které nejsou předmětem mé diplomové práce,

ale považuji za vhodné je alespoň rámcově definovat, aby nedocházelo k jejich zaměňování se soukromou a subsidiární žalobou. Tyto instituty navíc často s posuzovanými žalobami úzce souvisejí. V druhé kapitole práce se zabývám historickým exkurzem fungování subsidiární a soukromé žaloby v českých zemích, především se zaměřuji na Glaserův trestní řád z roku 1873, kde podrobně rozebírám právní úpravu těchto žalob. Okrajově zmiňuji také odchylky od obecné úpravy v trestním řádu z roku 1873, které byly upraveny ve zvláštních zákonech.

V následující kapitole zevrubně popisuji úpravu soukromé a subsidiární žaloby v současném polském právním řádu, která je dle mého názoru jedním z důležitých inspiračních zdrojů při možném utváření právní úpravy žalob v rámci rekodifikace českého trestního procesu. Polská právní úprava vychází z tradičních zásad a hodnot kontinentálního řízení a obsahuje oba předmětné instituty.<sup>1</sup> Proto se mi také jeví vhodné, a to i s ohledem na dobrou dostupnost zdrojů o tématu, se touto právní úpravou podrobně zabývat.

Poslední kapitolu mé práce pak věnuji otázkám zavedení soukromé a subsidiární žaloby do českého právního řádu. Zabývám se kladnými i zápornými aspekty právní úpravy těchto institutů. V neposlední řadě se také snažím formulovat možnou budoucí právní úpravu soukromé a subsidiární žaloby. Rovněž se také v této kapitole okrajově dotýkám dalších institutů, o kterých lze uvažovat v souvislosti s tím, že by mohly nahradit soukromou či subsidiární žalobu. Podrobnější rozvedení právní úpravy těchto institutů, případně jejich vzájemných kombinací či bilance jejich pozitiv a negativ již není předmětem této práce.

V první části používám zejména metodu analytickou a popisnou a to pro komplexní vymezení úpravy žalob v trestním řádu z roku 1873 a v současné polské právní úpravě. V další části využívám metodu komparativní, analogickou a syntetickou a to pro úvahy nad zavedením žalob do českého trestního řízení a nad jejich možnou budoucí právní úpravou.

---

<sup>1</sup>MUSIL, Jan. Nový polský trestní řád. *Trestní právo*, 1998, ročník 3, č. 12, s. 17-18.

# 1 Vymezení soukromé a subsidiární žaloby

Soukromou a subsidiární žalobu řadíme k institutům, které rozšiřují práva poškozeného a jistým způsobem mu umožňují ovlivňovat průběh trestního řízení.<sup>2</sup> Soukromou žalobou rozumíme oprávnění toho, komu bylo trestným činem v jeho právu ublíženo, obrátit se s žalobou přímo na soud a tuto žalobu před soudem zastupovat a to i bez součinnosti s veřejným žalobcem.<sup>3</sup> Soukromá žaloba je však možná jen u úzkého okruhu trestných činů, které jsou označovány jako delikty soukromožalobní, a jsou tak odlišovány od deliktů veřejnožalobních, které jsou stíhány z úřední povinnosti žalobcem veřejným.<sup>4</sup> Okruh soukromožalobních trestných činů se může v jednotlivých právních úpravách lišit. Zpravidla se však jedná o trestné činy, kde veřejný zájem ustupuje zájmu soukromému.<sup>5</sup> Jde především o trestné činy, které zasahují lidskou důstojnost a čest, listovní tajemství či právo na soukromí.<sup>6</sup>

Subsidiární žaloba představuje právo poškozeného nastoupit na místo veřejného žalobce v těch případech, kdy veřejný žalobce odmítá zahájit trestní stíhání veřejnožalobního deliktu nebo v již zahájeném trestním stíhání odmítá dále pokračovat. Jak je již z výše uvedeného patrné, na rozdíl od soukromé žaloby jde v tomto případě o stíhání deliktů veřejnožalobních. Prostřednictvím subsidiární žaloby tak stát využívá poškozeného k iniciování přezkumu správnosti rozhodnutí veřejného žalobce. Takový přezkum pak provádí nezávislý a nestranný soud.<sup>7</sup>

Kromě soukromé a subsidiární žaloby se objevují ještě další instituty, které, ať už více či méně, posilují roli poškozeného v trestním řízení. Tyto pak mohou být pro svou podobnost se soukromou a subsidiární žalobou zaměňovány a to i s ohledem na často nejednoznačnou terminologii v této oblasti. Jedná se zejména o žalobu vedlejší, která je někdy také označována jako žaloba podpůrná.<sup>8</sup> Zásadní rozdíl mezi žalobou vedlejší a žalobou subsidiární se nachází v míře autonomie poškozeného jako žalobce v řízení o veřejnoprávních

<sup>2</sup>ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikácie inštitútu subsidiárnej žaloby v trestnom konaní. In KUČTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 177.

<sup>3</sup>GŘIVNA, Tomáš. Soukromá a subsidiární žaloba. In VANDUCHOVÁ, Marie, GŘIVNA Tomáš. *Rekodifikace trestního práva procesního*. Praha: Vydavatelství Univerzity Karlovy, 2008, s. 30.

<sup>4</sup>KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské (část obecná i zvláštní)*. Praha: Melantrich, 1935. s. 36.

<sup>5</sup>JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Nakladatelství Leges, 2012. s. 115.

<sup>6</sup>GŘIVNA: *Soukromá a subsidiární žaloba...*, s. 30.

<sup>7</sup>Tamtéž, s. 34.

<sup>8</sup>V širším slova smyslu je žaloba podpůrná společným pojmenováním jak pro žalobu vedlejší, tak pro žalobu subsidiární. V užším slova smyslu se můžeme setkat s označením podpůrná žaloba jako se synonymem pro žalobu subsidiární.



deliktech.<sup>9</sup> Poškozený zde vystupuje pouze vedle veřejného žalobce, nikoliv místo něj. Jeho působení je pak mnohem víc závislé na činnosti veřejného žalobce.<sup>10</sup> Oproti soukromé žalobě zde není poškozený oprávněn sám zahájit řízení.<sup>11</sup> T. Gřivna činnost vedlejšího žalobce připodobňuje k působení poškozeného v českém trestním řízení.<sup>12</sup>

Mezi instituty příbuzné soukromé žalobě můžeme dále řadit například stíhání na návrh nebo ke zmocnění,<sup>13</sup> případně také stíhání se souhlasem poškozeného.<sup>14</sup> Se subsidiární žalobou pak souvisí otázka opravných prostředků.<sup>15</sup>

## 2 Vývoj soukromé a subsidiární žaloby na našem území

Trestní řízení u nás v období středověku bylo ovládáno zásadou dispoziční.<sup>16</sup> Spáchání trestného činu bylo považováno především za útok proti soukromé osobě a nikoli proti společnosti.<sup>17</sup> K zahájení řízení docházelo výhradně z podnětu žalobce soukromého (póvoda). Ten se pak v rámci řízení domáhal potrestání viníka. Časem však společně s rostoucí státní mocí narůstaly snahy o ochranu veřejného pořádku z moci státu, tedy z moci úřední.<sup>18</sup> Postupně tak došlo k odstranění soukromé žaloby z trestního řízení.<sup>19</sup> Trestní zákony však nadále v určité míře zohledňovaly zájem soukromých osob na tom, zda se řízení konat má, nebo ne, a to například prostřednictvím možnosti stíhat určité delikty pouze k návrhu (stížnosti, žádosti) určité oprávněné soukromé osoby.<sup>20</sup> V omezeném rozsahu bylo také připuštěno právo poškozeného podat subsidiární žalobu.<sup>21</sup> Důsledkem reformace trestního

<sup>9</sup>GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. s. 8.

<sup>10</sup>GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky)*. *Trestněprávní revue*, 2005, ročník 4, č. 12, s. 318.

<sup>11</sup>JELÍNEK, GŘIVNA: *Poškozený a oběť trestného činu...*, s. 101.

<sup>12</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky)...*, s. 318.

<sup>13</sup>Trestné činy stíhané na návrh se blíží trestným činům soukromožalobním, kdy veřejný žalobce tyto delikty stíhá pouze na návrh oprávněné osoby. Činy stíhané k zmocnění radíme ke skupině deliktů veřejnožalobních, kdy veřejný žalobce si musí k stíhání vyžádat zmocnění oprávněné osoby – KALLAB: *Trestní právo hmotné...*, s. 36.

<sup>14</sup>Upravuje § 163 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>15</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 9.

<sup>16</sup>ŠTORCH, František. *Řízení trestní Rakouské I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 67.

<sup>17</sup>KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce* [online]. Liga lidských práv, 14. února 2007 [cit. 17. října 2016]. Dostupné na <<http://llp.cz/publikace/procesni-prava-poskozeneho-a-role-statniho-zastupce/>> (s. 7).

<sup>18</sup>ŠTORCH: *Řízení trestní rakouské...*, s. 66-67.

<sup>19</sup>Tamtéž, s. 80.

<sup>20</sup>Rakouský zákoník trestní ze dne 3. září 1803, trestní řád Würthův ze dne 17. ledna 1850, blíže: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 11-12.

<sup>21</sup>Trestní řád Würthův ze dne 17. ledna 1850, trestní řád ze dne 29. července 1853, blíže: tamtéž, s. 12.

řízení v 19. století u nás pak bylo vytvoření speciálního státního orgánu – státního zástupce, kterému byla svěřena funkce trestního stíhání a funkce obžalovací.<sup>22</sup> „*Působnost státního zástupce byla rozšířena na všechny trestné činy.*“<sup>23</sup>

K zásadním změnám došlo přijetím Glaserova trestního řádu ze dne 23. května 1873 (č. 119/1873 ř. z.).<sup>24</sup> Tento zákon byl první právní úpravou na našem území, která podrobně upravovala instituty soukromé i subsidiární žaloby. Do této doby nelze o soukromé a subsidiární žalobě v pravém slova smyslu hovořit a to zejména proto, že středověký proces byl postaven na zcela odlišných principech. Zároveň byl však zákon také poslední právní úpravou na našem území, která obě tyto žaloby zachycovala.<sup>25</sup> Jak byly tyto instituty v trestním řádu upraveny, rozvedu v následující kapitole. Mám za to, že je vhodné zabývat se podrobněji touto právní úpravou a to i vzhledem ke skutečnosti, že Glaserův trestní řád lze řadit k mimořádně zdařilým zákonodárným dílům, čemuž odpovídá i jeho dlouhá životnost. U nás zákon platil až do července roku 1950 a v Rakousku jeho podstatná ustanovení platí dodnes.<sup>26</sup>

Trestní řád z 1. srpna 1950 (zákon č. 87/1950 Sb.) zcela upustil od institutů soukromé a subsidiární žaloby a obžalobu svěřil výlučně do rukou prokurátora. Důvodem byla zejména změna politického režimu po roce 1948, kdy zájem lidu začal být upřednostňován před zájmy jednotlivce. Proto taky soukromá a subsidiární žaloba, jež byly určitou výsadou jednotlivce – poškozeného, ustupují do pozadí.<sup>27</sup> Rovněž další „*[...] práva poškozeného byla minimalizována.*“<sup>28</sup>

Postavení poškozeného se v této oblasti nezměnilo ani přijetím trestního řádu účinného od 1. ledna 1961 (zákon č. 141/1961 Sb.). Postupnou novelizací probíhající od roku 1989 došlo postupně k posilování práv poškozeného a ke zlepšování jeho postavení v trestním řízení.<sup>29</sup> Úprava soukromé a subsidiární žaloby však dodnes nebyla do trestního řádu znovu zahrnuta.

---

<sup>22</sup>Trestní řád Würthův ze dne 17. ledna 1850, blíže: tamtéž, s. 11-12.

<sup>23</sup>Tamtéž, s. 12.

<sup>24</sup>ŠTORCH: *Řízení trestní rakouské...*, s. 99.

<sup>25</sup>GRÍVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 14, 34.

<sup>26</sup>ŠAMAL: *Trestní právo procesní...*, s. 20.

<sup>27</sup>GRÍVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 13.

<sup>28</sup>Tamtéž.

<sup>29</sup>Tamtéž.

## 2.1 Glaserův trestní řád z roku 1873

Glaserův trestní řád (dále jen „TŘ“) byl postaven na zásadě oficiality a zásadě obžalovací. Zásada oficiality byla prolomena u deliktů soukromožalobních a u deliktů smíšených, tedy deliktů stíhaných na návrh nebo ke zmocnění.<sup>30</sup> Na základě obžalovací zásady mohl soud zahájit řízení pouze na návrh žalobce a to buď veřejného nebo soukromého (§ 2 odst. 1 a 2 TŘ).

Pokud jde o poškozeného, rozlišoval trestní řád tzv. soukromého žalobce a soukromého účastníka. Právní postavení těchto osob se odvíjelo od toho, zda se jednalo o trestné činy stíhané z moci úřední nebo o trestné činy, jejichž stíhání vyhradil stát soukromé osobě a to prostřednictvím soukromé žaloby.<sup>31</sup>

Za soukromého účastníka byl dle § 47 odst. 1 TŘ považován ten, komu bylo v jeho právech ublíženo zločinem nebo přečinem, který se měl stíhat z úřední povinnosti, jestliže se do počátku hlavního líčení připojil k trestnímu řízení. Připojit se tedy nemohl každý, ale pouze ten, komu bylo trestným činem přímo ublíženo a vyvozoval-li z takového ublížení soukromoprávní nároky vůči obviněnému (nestačilo pouhé ohrožení soukromých práv). Vyžadovalo se rovněž poškození materiální, tedy účastníku musela vzniknout hmotná škoda.<sup>32</sup>

Soukromý účastník byl považován za procesní stranu a za vedlejší orgán veřejné trestní obžaloby.<sup>33</sup> Jelikož podmínkou pro rozhodnutí o soukromoprávních nárocích soukromého účastníka bylo odsouzení obviněného, dával zákon účastníkovi určitá oprávnění.<sup>34</sup> Ta mu pak umožňovala společně se státním zástupcem spolupůsobit k odsouzení obviněného.

### 2.1.1 Subsidiární žaloba

Jedním z nejdůležitějších práv soukromého účastníka bylo právo podat a provést veřejnou obžalobu namísto veřejného žalobce a to v případě, když tento „odvrhl“ trestní

---

<sup>30</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 18.

<sup>31</sup>RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhézní řízení v České republice*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007. s. 61-62.

<sup>32</sup>Tamtéž, s. 61-63.

<sup>33</sup>ŠTORCH: *Řízení trestní rakouské...*, s. 282-283.

<sup>34</sup>Např. právo napomáhat státnímu zástupci a vyšetřujícímu soudci (§ 47 bod 1 TŘ), právo nahlížet do spisů (§ 47 bod 2 TŘ), právo být slyšen jako svědek (§ 172 TŘ), právo být obeslán k hlavnímu přelíčení (§ 47 bod 3 TŘ TŘ), právo klást otázky na hlavním přelíčení (§ 47 bod 3 TŘ), právo na závěrečné slovo (§ 47 bod 3 TŘ) apod.

oznámení, odmítl osobu trestně stíhat, upustil od podání obžaloby nebo vzal obžalobu zpět. Jednalo se o tzv. podpůrnou (subsidiární) žalobu (§ 48, § 449 TŘ).<sup>35</sup>

Pokud jde o způsob řízení o přípuštění soukromého účastníka za podpůrného žalobce, je potřeba rozlišovat, zda k němu docházelo v řízení přestupkovém nebo v řízení pro zločiny a přečiny. V přestupkovém řízení mohl soukromý účastník v jakémkoliv procesním stádiu prohlásit, že trvá na trestním stíhání a učinit návrh na zákonné potrestání (§ 449 TŘ). V řízení pro přečiny a zločiny byl postup odlišný a odvíjel se od toho, v jakém procesním stádiu veřejný žalobce upustil od trestního stíhání.<sup>36</sup>

Soukromý účastník měl jako subsidiární žalobce v zásadě procesní postavení soukromého žalobce (§ 49 odst. 2 TŘ). Subsidiární žaloba musela být co do předmětu totožná s obžalobou veřejného žalobce (resp. s trestním oznámením, které bylo veřejným žalobcem zamítnuto). Jednalo se však pouze o požadavek totožnosti skutku, nikoliv právní kvalifikace. V rámci hlavního líčení pak mohl subsidiární žalobce navrhnout rozšíření řízení pro další skutek, který nebyl dosud v žalobě obsažen (§ 263 odst. 1 TŘ). Samozřejmě dále platilo, že mohl-li žalobce žalobu rozšířit, mohl ji také co do skutkových základů zúžit, případně jednotlivé skutky vypustit.<sup>37</sup>

I když soukromý účastník vystupoval jako subsidiární žalobce, státní zástupce měl právo být o stavu trestního řízení informován a eventuálně byl také oprávněn trestní stíhání převzít (§ 49 odst. 1 TŘ). V takovém případě se subsidiární žalobce stával opět jen soukromým účastníkem. Pokud však státní zástupce opět od trestního stíhání upustil, mohl se soukromý účastník znovu ujmout trestního stíhání.<sup>38</sup>

Právo podat subsidiární žalobu nepřecházelo na právní nástupce žalobce. Rovněž právo podat tuto žalobu měl pouze ten, kdo uplatňoval v daném trestním řízení své soukromoprávní nároky.<sup>39</sup> Subsidiární žalobce oproti soukromému žalobci nedisponoval právem podat zmatečnou stížnost, odvolání (řádné opravné prostředky), a ani nemohl vyvolat řízení o obnově (mimořádný opravný prostředek).<sup>40</sup> Soukromý účastník (a tedy i subsidiární žalobce) mohli v řízeních o přestupcích před okresními soudy podat odvolání a to co do výroku o soukromoprávních nárocích a pouze v neprospěch obviněného (§ 465 odst. 3 TŘ).

---

<sup>35</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 21.

<sup>36</sup>JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998. s. 12-14, blíže k jednotlivým postupům např. MIŘIČKA, August. *Trestní právo procesní*. Praha: Všehrd, 1932. s. 76-77.

<sup>37</sup>RŮŽIČKA, PŮRY, ZEŽULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 70.

<sup>38</sup>Tamtéž, s. 72.

<sup>39</sup>JELÍNEK: *Poškozený v českém trestním řízení...*, s. 14.

<sup>40</sup>A contrario § 281, § 283 a § 352 odst. 1 TŘ.

## 2.1.2 Soukromá žaloba

Osobou oprávněnou k soukromé žalobě byl ten, komu bylo vymezenými trestnými činy ublíženo na jeho právech (§ 46 odst. 1 TŘ). Těmito „[P] právy se pak rozuměla nejen práva majetkové povahy, ale všechna práva, kterým zákon poskytoval právní ochranu.“<sup>41</sup> Této osobě příslušelo právo podat obžalobu u těch deliktů, u nichž bylo trestním zákonem (dále jen „TZ“)<sup>42</sup> stanoveno, že se stíhají k návrhu (žádosti, stížnosti) osoby soukromé (§ 2 odst. 1 TŘ).<sup>43</sup> Mezi tzv. soukromožalobní delikty patřily krádež a zpronevěra mezi manžely nebo blízkými příbuznými ve společné domácnosti (§ 463 TZ), cizoložství, zneužití nezletilé osoby nebo jiné svedení k smilstvu (§ 502 až § 505 TZ), opilství a jiné hrubší nemravnosti (§ 524, § 525 TZ).<sup>44</sup>

Postavení soukromého žalobce bylo podobné postavení žalobce veřejného (§ 46 odst. 2 TŘ).<sup>45</sup> Stejně jako státní zástupce měl soukromý žalobce právo disponovat s předmětem trestní obžaloby, určovat její rozsah nebo dokonce od ní zcela ustoupit. Soukromému žalobci však nepříslušela ta práva, která státní zástupce vykonával jakožto orgán veřejné moci a která nesouvisela s postavením státního zástupce jako procesní strany v daném trestním řízení. Tak soukromý žalobce nemohl být přítomen při poradách soudu (§ 35 odst. 2 TŘ), nemohl se přímo obracet na úřady (§ 36 TŘ), nemohl nahlížet do spisů, které se netýkaly dané trestní věci, nemohl podávat opravné prostředky ve prospěch obžalovaného apod.<sup>46</sup>

Mimo výše uvedené byl soukromý žalobce znevýhodněn oproti státnímu zástupci tzv. zvláštními nevyvratitelnými domněnkami vymezenými v § 46 odst. 3 TŘ, které reflektovaly žalobcovu nečinnost v trestním řízení. Shora uvedené ustanovení pojednává o tom, že „[O] opominul-li by soukromý žalobník podatí ve lhůtě zákonem vyměřené žalobu aneb jiné návrhy, jichž k provedení žaloby potřebí, nepřišel-li by k hlavnímu přelíčení, aneb neučinil-li by při něm závěrečného návrhu, má se za to, že od stíhání upustil.“<sup>47</sup> Oproti státnímu zástupci mohla být také žalobci uložena povinnost nahradit náklady řízení (§ 390 odst. 1 a 3, § 393 odst. 3 TŘ).<sup>48</sup> Výhodnější postavení soukromého žalobce lze

---

<sup>41</sup>Tamtéž, s. 15.

<sup>42</sup>Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927.

<sup>43</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 19.

<sup>44</sup>RŮŽIČKA, PŮRY, ZEŽULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 77.

<sup>45</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 19.

<sup>46</sup>ŠTORCH: *Řízení trestní rakouské...*, s. 298-299.

<sup>47</sup>Tamtéž.

<sup>48</sup>Tamtéž.

spatřovat v tom, že mohl být v předmětném trestním řízení také svědkem (§ 172 odst. 1, § 241 odst. 1 TŘ).<sup>49</sup>

V přípravném řízení u soukromožalobních deliktů soukromý žalobce podával návrh na trestní stíhání a to buď formou návrhu na přípravné vyhledávání nebo přípravné vyšetřování<sup>50</sup> nebo podal přímo obžalovací spis (§ 91 odst. 1 TŘ). Návrh na trestní stíhání bylo možno podat ústně či písemně (§ 46 odst. 1 TŘ) a to ve lhůtě 6 týdnů od okamžiku, kdy se žalobce o spáchání trestného činu dozvěděl (§ 530 TZ).<sup>51</sup>

Pokud se konalo ve věci hlavní líčení, jeho předmětem bylo pouze to, co bylo vymezeno v obžalovacím spise (§ 267 TŘ). Žalobce, obžalovaný a i soukromý účastník mohli činit důkazní návrhy a klást otázky a to bez omezení v průběhu celého hlavního líčení. Žalobce měl jako první právo pronést závěrečnou řeč, ve které měl shrnout výsledky dokazování, učinit návrhy v otázce viny a relevantního trestního ustanovení, které se má použít. Rovněž bylo také vhodné uvést okolnosti rozhodné pro trestní sazbu a výměru trestu. Zajímavostí je, že žalobce nemohl učinit návrh na konkrétní výměru trestu (§ 255 odst. 1 TŘ). Žalobce mohl též žalobu rozšířit nebo od ní upustit (§ 263 odst. 1, § 259 bod 2 TŘ). Opomenutí závěrečné řeči soukromým žalobcem se rovnalo upuštění od trestního stíhání (§ 46 odst. 3 TŘ). Také platilo, že soud nebyl právním posouzením žalobce nikterak vázán.<sup>52</sup>

Hlavní líčení končilo zpravidla rozsudkem, kterým byl obžalovaný obžaloby zproštěn<sup>53</sup> nebo kterým byla vyslovena vina obžalovaného.<sup>54</sup> Trestní řád dával soukromému žalobci rovněž prostředky obrany proti rozsudkům a to možnost podat odvolání nebo zmatečnou stížnost (§ 280 TŘ). V neprospěch obviněného mohl tuto stížnost podat jen státní zástupce a soukromý žalobce. Soukromý účastník a to ani jako subsidiární žalobce, tato oprávnění neměl (a contrario § 282 odst. 2 TŘ). Odvolání mohl soukromý žalobce podat co do výroku o trestu a co do výroku o soukromoprávních nárocích<sup>55</sup> a to v případech, kdy nebylo možné podat zmatečnou stížnost. Výrok o trestu mohl v neprospěch obviněného odvoláním napadnout opět jen státní zástupce a soukromý žalobce.<sup>56</sup>

---

<sup>49</sup>MIŘIČKA: *Trestní právo procesní...*, s. 74.

<sup>50</sup>Přípravné vyhledávání a přípravné vyšetřování byly dvě možné formy přípravného řízení. Tyto formy se od sebe lišily v několika směrech (např. v účelu, konajících orgánech, míře uplatnění zásady obžalovací atd.). K tomu blíže GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 22-23.

<sup>51</sup>Tamtéž, s. 23.

<sup>52</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 25.

<sup>53</sup>§ 259 TŘ – například, když soukromý žalobce upustil od žaloby.

<sup>54</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 25.

<sup>55</sup>Proti výroku o soukromoprávních nárocích se však mohl odvolat pouze obžalovaný, jeho zástupci či dědicové. Tedy nikoliv soukromý žalobce ani soukromý účastník (§ 283 odst. 2 TŘ).

<sup>56</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 26.

V rámci mimořádných opravných prostředků měl soukromý žalobce a státní zástupce právo vyvolat pouze řízení o obnově (§ 352 odst. 1 TŘ). Soukromý účastník ani subsidiární žalobce tímto právem nedisponovali. Soukromý žalobce právo ztrácel v případech, kdy výslovně nebo mlčky od obžaloby ustoupil (§ 352 odst. 3 TŘ).<sup>57</sup>

Zákon výslovně neupravoval postup v případě smrti soukromého žalobce, ať už nastala před podáním soukromé žaloby nebo až v průběhu trestního řízení. Dovožovalo se však, že jestliže vyplývá žalobní oprávnění z práva majetkové povahy, přechází toto právo na právního nástupce žalobce. Pokud nastala smrt soukromého žalobce v průběhu trestního řízení, mohl právní nástupce přistoupit k řízení pouze v tom stádiu, ve kterém se právě nacházelo. V ostatních případech žalobní právo smrtí žalobce zaniklo.<sup>58</sup>

### 2.1.3 Společné otázky

Ohledně zastupování soukromého žalobce a soukromého účastníka (tj. také subsidiárního žalobce) platilo, že tito si dle svého uvážení mohli zvolit zmocněnce případně také právního zástupce, kterým musela být osoba zapsaná v seznamu obhájců. Soud mohl také žalobci nebo účastníku uložit povinnost zvolit si právního zástupce. Jistým specifikem pak byla možnost soukromého žalobce vybrat si pro své zastupování státního zástupce.<sup>59</sup> V takovém případě však státní zástupce měl pouze ta práva, která příslušela soukromému žalobci.<sup>60</sup>

V rámci úpravy nákladů řízení je nutné zmínit, že pokud bylo ve věci rozhodnuto jinak než odsuzujícím rozsudkem, soud uložil povinnost nahradit veškeré náklady trestního řízení soukromému či subsidiárnímu žalobci (§ 390 odst. 1 TŘ). V případě odsuzujícího rozsudku byl pak povinen nahradit náklady trestního řízení sám obviněný (§ 389 odst. 1 TŘ). Ve věcech soukromožalobních byla rovněž stanovena soukromému žalobci povinnost zaplatit soudní poplatek.<sup>61</sup>

Co se týče souběhu žalobních práv, trestní řád výslovně neupravoval situaci, kdy bylo více soukromých účastníků oprávněno podat subsidiární žalobu pro totožný skutek. V takovém případě se postupovalo podle § 48 TŘ s přihlédnutím k § 47 odst. 1 TŘ a to tak, že pokud již jeden ze soukromých účastníků učinil subsidiární návrh, ostatní se mohli připojit

---

<sup>57</sup>Tamtéž.

<sup>58</sup>MIŘIČKA: *Trestní právo procesní...*, s. 74.

<sup>59</sup>Tamtéž, s. 87.

<sup>60</sup>Tamtéž, s. 82-84.

<sup>61</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 29-30.

k trestnímu řízení pouze jako soukromí účastníci, nikoliv jako žalobci subsidiární.<sup>62</sup> Uvedené bylo odůvodňováno tak, že subsidiární žalobce již nastoupil na místo státního zástupce „[...] a zájmu ostatních soukromých účastníků tak bylo učiněno zadost, neboť v tomto řízení měli plnou možnost uplatnit své soukromoprávní nároky.“<sup>63</sup> Jestliže však subsidiární žalobce upustil od stíhání, ostatním soukromým účastníkům zůstávalo jejich právo subsidiární žaloby zachováno. Pokud subsidiární návrh podalo současně více soukromých účastníků, platila ustanovení o souběhu soukromých žalob.<sup>64</sup>

K souběhu několika soukromožalobních práv docházelo za situace, kdy proti obviněnému stáli dva nebo více soukromých žalobců a to buď pro spáchání jednoho trestného činu, nebo více trestných činů spáchaných jedním skutkem.<sup>65</sup> Při souběhu platilo, že každá z oprávněných osob má samostatné žalobní právo. Každá rovněž mohla s žalobou disponovat, aniž by to mělo vliv na žalobní právo ostatních. Je však důležité, že pokud již trestní řízení bylo zahájeno na návrh určitého soukromého žalobce, ostatní mohli přistoupit k řízení pouze v tom stádiu, ve kterém se řízení zrovna nacházelo. Uvedené navíc platilo jen v řízení před soudem prvního stupně. Rozsudek ve věci samé pak platil i pro ty oprávněné, kteří žalobu vůbec nevznesli s výjimkou případů, kdy došlo ke zproštění obžaloby nebo bylo zastaveno trestní stíhání a to z důvodu nedostatku aktivní legitimace žalobce (§ 363 bod 2 TŘ). Jednat o jednotlivých žalobách odděleně nebylo dovoleno.<sup>66</sup>

## 2.2 Odchytky od trestního řádu z roku 1873

Výše jsem se pokusila nastínit základní aspekty právní úpravy soukromého a subsidiárního žalobce, tak, jak jejich postavení upravoval trestní řád z roku 1873. Dále platily ještě určité odchytky od této obecné právní úpravy, které souvisely s přijetím nových zákonů po vzniku samostatné Československé republiky. Jednalo se o zákon č. 108/1933 Sb. z. a n., o ochraně cti a zákon č. 111/1927 Sb. z. a n., o nekalé soutěži, zákon č. 218/1926 Sb. z. a n., o právu původském (autorský zákon) a další.<sup>67</sup> Zajímavostí je, že některé z těchto zákonů výslovně označovaly osobu, která je oprávněna podat soukromou žalobu. V takovém

---

<sup>62</sup>RŮŽIČKA, PÚRY, ZEZULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 70.

<sup>63</sup>Tamtéž, s. 71.

<sup>64</sup>MIŘIČKA: *Trestní právo procesní...*, s. 78. O souběhu soukromých žalob blíže v kapitole 2.1.2 této práce.

<sup>65</sup>GRÍVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 32.

<sup>66</sup>MIŘIČKA: *Trestní právo procesní...*, s. 74.

<sup>67</sup>GRÍVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 27.



případě měla osoba toto právo, i když jí ve skutečnosti trestným činem ublíženo nebylo (a contrario úprava v TŘ 1873).<sup>68</sup>

### 3 Soukromá a subsidiární žaloba v Polsku

V Polsku po více jak deset let trvajících rekonstrukčních pracích dnem 1. ledna 1998 nabyl účinnosti nový polský trestní řád (Kodeks postępowania karnego, zákon ze dne 6. 6. 1997, Dz. U. Nr. 89, poz. 555, dále jen „KPK“) a to společně s novým trestním zákoníkem (Kodeks karny, zákon ze dne 6. 6. 1997, Dz. U. Nr. 88, poz. 533, dále jen „KK“).<sup>69</sup>

Současný polský trestní proces je postaven na zásadě legality, která představuje povinnost veřejného žalobce podat a podporovat žalobu (čl. 10, § 1 KPK). Zásada se vztahuje k trestným činům, které jsou stíhány z moci úřední. Jako výjimky ze zásady legality se uplatňují některé prvky oportunity, například zastavení trestního stíhání pro neúčelnost a další (čl. 11 KPK). Zásada oficiality je vymezená taktéž v čl. 10, § 1 KPK a stanovuje povinnost orgánů, které jsou k tomu oprávněny, zahájit a provádět trestní řízení. Tento princip je prolomen institutem stíhání na žádost poškozeného a institutem soukromé žaloby. Jaké trestné činy jsou stíhány na žádost a jaké na podkladě soukromé žaloby, stanoví trestní zákoník (KK).<sup>70</sup>

Polský trestní řád je rovněž ovládan zásadou obžalovací (čl. 14 § 1 KPK). Můžeme přitom rozeznat tři různé druhy obžaloby resp. tři různé žalobce – veřejného, soukromého a podpůrného (resp. subsidiárního a vedlejšího). Veřejnou žalobu je oprávněn podat veřejný žalobce. V ostatních případech žalobním právem disponuje poškozený. Soukromou žalobu teorie považuje za oportunitu stanovenou samotným zákonodárcem.<sup>71</sup>

Veřejným žalobcem je v polském trestním řízení prokurátor (čl. 45, § 1 KPK). Zvláštní zákon však může určit, že veřejným žalobcem je jiný státní orgán – např. státní obchodní inspekce, národní park apod. (čl. 45, § 2 KPK).<sup>72</sup> Kdo je poškozeným vymezuje čl. 49 a násl. KPK. Jedná se zpravidla o fyzickou nebo o právnickou osobu, jejíž zájmy byly

---

<sup>68</sup>MIRIČKA: *Trestní právo procesní...*, s. 72

<sup>69</sup>MUSIL: *Nový polský trestní řád...*, s. 17.

<sup>70</sup>Tamtéž.

<sup>71</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 41., GRZEGORCZYK, Tomasz. *Polskie postępowanie karne*. Warszawa: wydawnictwo prawnicze LexisNexis, 2005. s. 282.

<sup>72</sup>MUSIL: *Nový polský trestní řád...*, s. 18.

přímo porušené nebo ohrožené trestným činem (č. 49, § 1 KPK). Poškozeným však může být také státní nebo samosprávná instituce, případně jiná organizační jednotka, které jiný právní předpis přiznává způsobilost k právnímu jednání (čl. 49 § 2 KPK).<sup>73</sup> Zákon dále vymezuje, jaké další orgány mohou vystupovat v pozici poškozeného (čl. 49, § 3, § 3a, § 4 KPK).

*„Trestní řád omezuje okruh poškozených tím, že vylučuje z práv poškozeného osobu, která ve stejné věci vystupuje v postavení obžalovaného.“*<sup>74</sup> Obžalovaný tedy nemůže být podpůrným žalobcem a ani nemůže uplatňovat soukromoprávní nároky v adhézním řízení. Je však přípustné, aby obžalovaný vystupoval jako soukromý žalobce a to v tom případě, kdy podá tzv. vzájemnou žalobu (viz kapitola 3.2 této práce). Naopak v postavení poškozeného mohou také v případě jeho smrti vystupovat jeho nejbližší, a když tito neexistují, nebo nejsou známi, tak také prokurátor (čl. 52, § 1 KPK).<sup>75</sup>

Kromě soukromého a podpůrného žalobce, o nichž se zmíním podrobněji dále, obsahuje polský trestní řád také tzv. návrhové delikty. Jedná se o případy, kdy k trestnímu stíhání určitých trestných činů, které stanoví trestní zákoník (KK), je potřeba návrhu oprávněné osoby. Návrhové delikty se dělí na absolutní (nevyžaduje se žádný vztah mezi pachatelem a poškozeným) a relativní (navrhovatel a pachatel jsou osoby blízké). Mezi absolutní návrhové delikty řadíme například vydání v nebezpečí smrti z nedbalosti (čl. 160, § 3, § 5 KK), vydání v nebezpečí nakažení HIV nebo jiné nakažlivé choroby (čl. 161 KK) nebo lékařský zákrok bez souhlasu pacienta (čl. 192 KK). Relativní návrhové delikty jsou například zpronevěra (čl. 284 KK), poškození cizí věci (§ 288KK), nebo neoprávněné užívání cizího vozidla (čl. 289, KK). Do doby obdržení návrhu mohou orgány činné v trestním řízení činit pouze úkony, které nesnesou odkladu a jejichž cílem je zajistit stopy a důkazy, a také ty úkony, které směřují k vysvětlení, zda návrh bude podán (čl. 17, § 2 KPK). Od okamžiku podání návrhu již řízení probíhá z moci úřední (čl. 12 § 1 KPK).<sup>76</sup>

### 3.1 Subsidiární žaloba

Polská trestněprávní teorie rozlišuje v rámci tzv. podpůrné (pomocné) žaloby žalobu subsidiární a žalobu vedlejší. Jelikož trestní řád oba tyto pojmy souhrnně označuje jako žaloba podpůrná, je někdy těžké tyto dva instituty od sebe odlišit. K přehlednosti pojmosloví v této oblasti nenapomáhá ani teorie, která užívá pro označení žalobce subsidiárního

<sup>73</sup>A to i v případě, že tyto nemají právní subjektivitu.

<sup>74</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 42.

<sup>75</sup>Tamtéž.

<sup>76</sup>Tamtéž.

a vedlejšího ještě další pojmy (například žalobce podpůrný samostatný, žalobce podpůrný nesamostatný nebo žalobce náhradní apod.).<sup>77</sup>

Poškozený má dle čl. 299, § 1 KPK postavení strany a to již v přípravném řízení. Aby poškozený mohl uplatňovat svá práva v řízení před soudem, přiznává mu polský trestní řád postavení podpůrného (pomocného) žalobce<sup>78</sup> a to v řízení o trestných činech, které jsou stíhány na základě veřejné žaloby (čl. 53 KPK). Základní rozdíl mezi žalobcem subsidiárním a vedlejším spočívá v tom, že u žaloby subsidiární vystupuje poškozený místo veřejného žalobce, zatímco u žaloby vedlejší působí poškozený vedle něj (čl. 53 KPK).

Pokud se jedná o řízení zahájené na základě veřejné žaloby nebo o řízení o soukromožalobních deliktech, které zahájil nebo do kterého přistoupil prokurátor (čl. 60, § 1 KPK), může poškozený do doby zahájení hlavního líčení prohlásit, že bude jednat jako vedlejší žalobce (čl. 54, § 1 KPK). Prohlášení musí být učiněno buď písemně, nebo ústně do protokolu (čl. 116 KPK). Jestliže je toto prohlášení učiněno po zahájení hlavního líčení nebo soud zjistí, že vedlejší žalobce není oprávněnou osobou, soud jeho účast na řízení odmítne (čl. 56, § 2 KPK). Proti tomuto rozhodnutí není přípustná stížnost (čl. 56, § 3 KPK). Teorie rovněž počítá se situací, kdy poškozený žádné prohlášení nesloží, ale soud mu fakticky umožní účastnit se řízení před soudem. V takovém případě nic nebrání tomu, aby poškozený vykonával práva vedlejšího žalobce.<sup>79</sup> Zákon dále stanoví, že odstoupení veřejného žalobce nezbavuje oprávnění vedlejšího žalobce. Pokud poškozený neučinil prohlášení uvedené výše, má ještě možnost do čtrnácti dní od odstoupení veřejného žalobce učinit prohlášení, že se připojuje k řízení jako podpůrný žalobce (čl. 54, § 2 KPK).

Úloha subsidiárního žalobce nastupuje do popředí v případech, kdy veřejný žalobce vydá opakovaně usnesení o odmítnutí zahájení trestního stíhání nebo usnesení o zastavení trestního stíhání (čl. 55, § 1 KPK). Celý proces je poměrně dlouhý a složitý. Nejdříve proti takovému rozhodnutí má poškozený právo podat stížnost, kterou projednává soud příslušný k projednávání věci (čl. 306, § 1, čl. 465, § 2 KPK). Soud může takové usnesení veřejného žalobce zrušit a zároveň je povinen uvést důvody zrušení a případně také okolnosti, které je potřeba objasnit, nebo úkony, které je potřeba provést (čl. 330, § 1 KPK). Tato doporučení jsou pro veřejného žalobce závazná, ale soud jej nemůže nutit k podání obžaloby ani k odlišnému hodnocení důkazů.<sup>80</sup> Pokud veřejný žalobce i nadále neshledává

---

<sup>77</sup>HOFMAŃSKI, Piotr, SADZIK, Elżbieta, ZGRYZEK, Kazimierz. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1 – 296*. 3. Wydanie. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2007. s. 327.

<sup>78</sup>RŮŽIČKA, PŮRY, ZEZULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 642.

<sup>79</sup>HOFMAŃSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postępowania karnego (art. 1 - 296)...*, s. 331-333.

<sup>80</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 45.

důvody pro podání obžaloby, vydává opakovaně usnesení o zastavení řízení nebo usnesení o odmítnutí jeho zahájení. V takovém případě poškozený, který podal stížnost podle čl. 306, § 1 KPK, může sám podat žalobu a to v prekluzivní lhůtě<sup>81</sup> jednoho měsíce od doručení usnesení (čl. 55, § 1 KPK). Právo podat subsidiární žalobu poškozený ztrácí v případě zmeškání výše uvedené lhůty nebo v případě, kdy soud zjistí, že není osobou oprávněnou k podání žaloby (čl. 56, § 2 KPK).<sup>82</sup> Proti usnesení, kterým soud rozhodne, že se subsidiární žalobce nemůže účastnit řízení z výše uvedených důvodů, je stížnost přípustná (a contrario čl. 56, § 2 KPK).<sup>83</sup> V případě, že poškozený vznesne žalobu, předseda soudu zašle její opis veřejnému žalobci a vyzve ho, aby ve lhůtě čtrnácti dnů zaslal soudu spis přípravného řízení (čl. 330, § 3 KPK). Na doporučení soudu rovněž policie provádí soudem určené důkazy a jejich výsledky mu předává (čl. 488, § 2 KPK). Policie může mimo to provést i další úkony, které nesnesou odkladu.<sup>84</sup>

Žaloba podaná subsidiárním žalobcem musí být pořízena a podepsána advokátem a musí splňovat formální náležitosti stanovené zákonem (čl. 332, čl. 333 KPK). Pokud jsou v daném trestním řízení ještě další poškození, mohou se až do zahájení hlavního líčení připojit k řízení a to prohlášením učiněným písemně nebo ústně do protokolu. Tito však dále působí jen jako žalobci vedlejší (čl. 55, § 3 KPK).<sup>85</sup> Do řízení zahájeného subsidiárním žalobcem může přistoupit také veřejný žalobce. Od jeho přistoupení probíhá řízení z moci úřední a subsidiární žalobce má práva žalobce vedlejšího. Odstoupení veřejného žalobce je pak možné pouze se souhlasem subsidiárního žalobce (čl. 55, § 4 KPK).

V případě většího počtu podpůrných žalobců (týká se jak žalobců subsidiárních, tak žalobců vedlejších)<sup>86</sup> platí, že soud může jejich počet omezit, jestliže je to nezbytné pro řádný průběh řízení (čl. 56, § 1 KPK). Stížnost proti takovému usnesení není přípustná (čl. 56, § 3 KPK). Podpůrný žalobce, který se z uvedeného důvodu nemůže účastnit řízení, může do sedmi dnů od doručení tohoto usnesení sdělit alespoň své písemné stanovisko k věci (čl. 56, § 4 KPK).

V případě, že vedlejší žalobce vezme žalobu zpět, nemůže již znovu přistoupit k řízení. Odstoupení vedlejšího žalobce nemá vliv na další průběh řízení. Pokud vezme žalobu zpět subsidiární žalobce, veřejný žalobce má možnost v prekluzivní lhůtě čtrnácti dní

---

<sup>81</sup>HOFMAŃSKI,SADZIK, ZGRYZEK:*Kodeks postepowania karnego (art. 1 - 296)...*, s. 335.

<sup>82</sup>Tamtéž, s. 336.

<sup>83</sup>GRZEGORCZYK: *Polskie postepowanie karne...*, s. 285.

<sup>84</sup>Tamtéž, s. 337.

<sup>85</sup>Tamtéž, s. 338-339.

<sup>86</sup>Tamtéž, s. 342.

od vyrozumění soudu o této skutečnosti vstoupit do řízení. V opačném případě soud řízení zastaví (čl. 57 KPK).<sup>87</sup>

Pokud vedlejší žalobce zemře, mohou na jeho místo nastoupit osoby jemu blízké<sup>88</sup> a to v jakémkoliv stádiu řízení (čl. 58, § 1 KP). Jestliže zemře subsidiární žalobce v průběhu trestního řízení, řízení se pozastaví a osoby žalobci blízké mohou vstoupit do jeho práv ve tříměsíční lhůtě od jeho smrti. Pokud do řízení oprávněná osoba nevstoupí, řízení se zastaví (čl. 58, § 2 ve spojení s čl. 61 KPK).<sup>89</sup>

### 3.2 Soukromá žaloba

Soukromým žalobcem je poškozený, který může podat a zastupovat před soudem žalobu u těch trestných činů, které jsou stíhány na základě soukromé žaloby (čl. 59, § 1 KPK), tedy u tzv. deliktů soukromožalobních.<sup>90</sup> Mezi tyto delikty řadíme ublížení na zdraví z nedbalosti a ublížení na zdraví, kdy újma netrvala déle než sedm dní (čl. 157 KK), pomluvu (čl. 212 KK), narušení tělesné integrity (čl. 217 KK) a znevážení osoby (čl. 216 KK). Trestní zákoník stanoví u soukromožalobních deliktů jinou promlčecí lhůtu než u těch veřejnožalobních (čl. 101, § 1 a § 2 KK). Jedná se o kombinaci lhůty subjektivní (jednoletá, běží ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o osobě pachatele) a lhůty objektivní (tříletá, běží ode dne, kdy byl čin spáchán).<sup>91</sup> Lhůta je závazná pro všechny, kteří jsou oprávněni podat žalobu. Tedy nejen pro soukromého žalobce, ale i pro veřejného žalobce či nejbližší osoby, které vstoupily do práv soukromého žalobce po jeho smrti.<sup>92</sup> Pokud existuje další poškozený stejným trestným činem, může se do zahájení hlavního líčení připojit k žalobě (čl. 59, § 2 KPK).<sup>93</sup> Není tedy potřeba, aby také podával žalobu, postačí pouze jeho prohlášení o přistoupení a to buď písemně, nebo ústně do protokolu. Jestliže nedošlo k prohlášení, ale soud fakticky připustil účast tohoto poškozeného na jednání, teorie připouští, že poškozený se takto konkludentně připojil k žalobě. Poškozený, který podal žalobu a i ten poškozený, který se k žalobě připojil, mají stejná procesní práva.<sup>94</sup>

---

<sup>87</sup>Tamtéž, s. 346.

<sup>88</sup>Dle čl. 115, § 11 KPK mezi osoby blízké patří manžel, předek, potomek, sourozenci, osoby sešvagrené, osvojenec nebo osvojitel a jeho manžel a osoby spoluzijící.

<sup>89</sup>HOFMAŃSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego (art. 1 - 296)*..., s. 348.

<sup>90</sup>Jaké trestné činy řadíme mezi soukromožalobní, upravuje polský trestní zákoník u jednotlivých trestných činů.

<sup>91</sup>BOJARSKI, Tadeusz a kol. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: wydawnictwo prawnicze LexisNexis, 2006. s. 163 – 164, GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení*..., s. 43.

<sup>92</sup>GRZEGORCZYK: *Polskie postepowanie karne*..., s. 291.

<sup>93</sup>Není naopak možné, aby jiný poškozený tím stejným činem, který spáchal tentýž pachatel, inicioval další trestní řízení a to s ohledem na překážku litispendence – tamtéž, s. 289.

<sup>94</sup>HOFMAŃSKISADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego (art. 1 - 296)*..., s. 353.

Na řízeních o trestných činech stíhaných na základě soukromé žaloby však může také participovat veřejný žalobce. Ten má možnost sám zahájit trestní řízení nebo k němu přistoupit v jakékoliv fázi řízení až do pravomocného skončení věci a to v případě, že to vyžaduje veřejný zájem (čl. 60, § 1 KPK).<sup>95</sup> Řízení pak probíhá z moci úřední. Soukromý žalobce se stává ex lege žalobcem vedlejším, další poškozený může do zahájení hlavního líčení prohlásit, že bude jednat jako vedlejší žalobce (čl. 60, § 2 KPK). Pokud veřejný žalobce následně vezme obžalobu zpět, poškozený, který vznesl žalobu, se opět stává soukromým žalobcem. Další poškozený může ve lhůtě čtrnácti dnů od data oznámení o zpětvzetí žaloby podat žalobu nebo prohlásit, že trvá na žalobě jako na soukromé žalobě. Jestliže takové prohlášení nebude učiněno, soud řízení zastaví (čl. 60, § 3 a § 4 KPK).<sup>96</sup>

V případě smrti soukromého žalobce mohou osoby mu blízké vstoupit do jeho práv ve lhůtě 3 měsíců ode dne jeho smrti. Pokud žádná z osob blízkých do práv soukromého žalobce nevstoupí, soud řízení zastaví (čl. 61 KPK).

Řízení ve věcech soukromé žaloby je upraveno v oddílu č. 52 KPK (konkrétně čl. 485 – 499 KPK), podpůrně se dále použijí ustanovení o běžném řízení (čl. 485 KPK). Soukromá žaloba musí obsahovat zejména<sup>97</sup> označení osoby obžalovaného, označení činu, z něhož je podezřelý a označení důkazů, o něž se žaloba opírá (čl. 487 KPK). Zákon tedy obsahuje určité odchylky od náležitostí obžaloby podané veřejným žalobcem (čl. 332 a 333 KPK), jež představují určitou redukci formalizmu a zohledňují, že žalobu podává zpravidla osoba bez právního vzdělání. Soukromý žalobce musí společně s žalobou nebo s připojením se k probíhajícímu řízení předložit také doklad o zaplacení paušálního poplatku, jehož výši stanoví ministr spravedlnosti vyhláškou (čl. 621KPK).<sup>98</sup> Pokud žaloba nemá předepsané náležitosti, nebo nebyla zaplacena paušální částka, soud vyzve žalobce, aby nedostatky odstranil ve lhůtě sedmi dnů (čl. 120, § 1 KPK), v opačném případě žaloba nevyvolává žádné procesní důsledky.<sup>99</sup>

Soukromou žalobu lze podat buď přímo u soudu, nebo prostřednictvím ústní či písemné stížnosti u policejního orgánu, který v případě potřeby zajistí důkazy a zašle

---

<sup>95</sup>Posouzení toho, zda je zde veřejný zájem, náleží výlučně veřejnému žalobci a nepodléhá kontrole soudu - tamtéž, s. 355-356.

<sup>96</sup>Tamtéž, s. 358-361.

<sup>97</sup>Dále musí splňovat obecné náležitosti vymezené v čl. 119 KPK (tedy i označení orgánu, jemuž je žaloba určena, označení a adresu žalobce, datum a podpis).

<sup>98</sup>Dle § 1 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 maja 2003 r. w sprawie wysokości zryczałowanej równowartości wydatków w sprawach z oskarżenia prywatnego je tato částka stanovena na 300 zlotých.

<sup>99</sup>HOFMAŃSKI, Piotr, SADZIK, Elżbieta, ZGRYZEK, Kazimierz. Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 468 – 682. 3. Wydanie. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2007. s. 43-44.

stížnost příslušnému soudu. Policie rovněž provádí i další soudem určené důkazní úkony a jejich výsledky předává soudu. Policie může mimo to provést i další úkony, které nesnesou odkladu (čl. 488 KPK).<sup>100</sup>

Hlavnímu líčení předchází smírčí zasedání, které vede soudce. Na návrh nebo se souhlasem stran může místo smírčího zasedání probíhat mediace<sup>101</sup> (čl. 489 KPK). Smírčí zasedání nebo mediační řízení jsou obligatorní v tom smyslu, že, bez toho aniž by jedno z nich proběhlo, nemůže být zahájeno hlavní líčení ve věci. Pokud se soukromý žalobce nebo jeho zmocněnec nedostaví na smírčí zasedání bez řádné omluvy, považuje se to za odstoupení od žaloby a dochází k zastavení řízení. Jestliže se nedostaví obžalovaný, věc se postupuje k hlavnímu líčení a určí se její termín (čl. 491 KPK). K zastavení řízení dojde i v případě uzavření smíru mezi stranami a to buď v rámci smírčího zasedání, nebo v rámci mediace (čl. 492 KPK). V obou případech lze také uzavřít smír i ohledně dalších řízení ve věcech soukromé žaloby, probíhají-li mezi stejnými stranami (čl. 493 KPK).<sup>102</sup> Současně se smírem mohou strany také uzavřít ujednání o nárocích<sup>103</sup> spojených s žalobou.<sup>104</sup> V případech, že nedojde k uzavření smíru, koná se hlavní líčení, v němž mají strany povinnost uvést návrhy na provedení důkazů (čl. 495 KPK).

Se souhlasem obžalovaného může být řízení o soukromé žalobě zastaveno, pokud soukromý žalobce odstoupil od žaloby před pravomocným ukončením řízení. Souhlas obžalovaného není potřeba, jestliže soukromý žalobce vezme žalobu zpět ještě před zahájením soudního řízení na prvním hlavním líčení. V případě plurality soukromých žalobců odstoupení jednoho z nich nemá vliv na postavení ostatních soukromých žalobců.<sup>105</sup> Neúčast soukromého žalobce nebo jeho zmocněnce na hlavním líčení bez řádné omluvy je považována za zpětvzetí žaloby (čl. 496 KPK).

V řízení o soukromé žalobě je také přípustné, aby obžalovaný podal proti žalobci vzájemnou žalobu týkající se podezření ze spáchání soukromožalobního trestného činu, který je spojen s činem,<sup>106</sup> z něhož je obžalován. V takovém případě dojde ke spojení obou řízení (čl. 497, § 1 KPK). Vzájemnou žalobu je nutné podat do zahájení soudního řízení<sup>107</sup>

---

<sup>100</sup>Tamtéž, s. 45-47.

<sup>101</sup>Bližší upravena v § 23a KPK (Zejména platí, že mediační řízení by nemělo trvat déle než jeden měsíc a může jej provádět jen osoba, která splňuje stanovené požadavky. Účast obviněného i poškozeného je dobrovolná. Mediace se provádí nestranně a důvěrně a o jejich výsledcích se vypracovává zpráva).

<sup>102</sup>Ať už strany v tomto řízení vystupují ve stejných procesních postaveních nebo v postaveních opačných.

<sup>103</sup>Například řešení otázky náhrady škody vzniklé spácháním trestného činu.

<sup>104</sup>HOFMAŇSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postępowania karnego. (art. 468 – 682)...*, s. 48-54.

<sup>105</sup>Tamtéž, s. 58.

<sup>106</sup>Důležitá je například časová nebo funkční (např. druhý čin je reakcí na ten první) souvislost mezi uvedenými činy.

<sup>107</sup>Tento termín má prekluzivní charakter.

na hlavním líčení. V řízení pak oba soukromí žalobci využívají práva, která přísluší jak žalobci, tak obžalovanému. Pro pořadí jednotlivých vystoupení žalobců v hlavním líčení je rozhodné, kdo podal žalobu (nebo případně stížnost u policejního orgánu dle čl. 488 KPK) jako první. Zpětvzetí žaloby jedním z žalobců způsobí zastavení řízení pouze v části té žaloby, kterou tento podal (čl. 497, § 2 a § 3 KPK).<sup>108</sup>

Vzájemná žaloba není přípustná v případech, kdy řízení o soukromožalobním deliktu zahájil nebo do něj přistoupil veřejný žalobce. Pokud se veřejný žalobce připojil k jedné ze vzájemných žalob, soud druhou žalobu vyloučí k samostatnému řízení. Jestliže se veřejný žalobce připojí k oběma vzájemným žalobám,<sup>109</sup> řízení probíhá z moci úřední a soukromí žalobci využívají práv žalobce vedlejšího a zároveň jsou v pozici osob obžalovaných (čl. 498 KPK).<sup>110</sup>

### 3.3 Společné otázky

Co se týče opravných prostředků, má subsidiární i soukromý žalobce v této oblasti poměrně široká oprávnění. Jelikož jak soukromého, tak subsidiárního žalobce řadíme mezi strany řízení (čl. 299, § 1 KPK), mají tito možnost podávat řádné opravné prostředky (čl. 425, § 1 KPK), mezi které patří apelace (čl. 444 a násl. KPK) a stížnost (čl. 459 a násl. KPK). Opravné prostředky mohou podávat proti těm rozhodnutím, která narušují jejich práva či poškozují jejich zájmy (čl. 425, § 3 KPK). Rovněž mají možnost také uplatňovat mimořádné opravné prostředky a to kasaci (čl. 520, § 1 KPK) a obnovu řízení (čl. 542, § 1 KPK).

Subsidiární i soukromý žalobce se mohou nechat zastoupit zmocněncem (čl. 87, § 1 KPK). Tím může být jedině advokát. Žalobce může mít maximálně tři zmocněnce současně. Pokud si žalobce žádného zmocněnce nezvolil, může požádat, aby mu byl tento ustanoven, musí však prokázat, že na to, aby si sám zvolil zmocněnce, nemá dostatek finančních prostředků (čl. 88 KPK).

Ohledně rozhodnutí o nákladech řízení platí, že rozhodující je „úspěch ve věci“.<sup>111</sup> V řízení o subsidiární žalobě soud rozhodne o náhradě nákladů ve prospěch státu a ve prospěch subsidiárního žalobce (čl. 627 KPK). Odsouzenému v řízení o soukromé žalobě se ukládá povinnost nahradit náklady soukromého žalobce, které nesl (čl. 628 KPK).

<sup>108</sup>HOFMAŃSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego. (art. 468 – 682)...*, s. 58-61.

<sup>109</sup>Jak z výše uvedeného vyplývá, situace nastane pouze tehdy, když vzájemná žaloba byla vnesena v okamžiku, kdy se ještě veřejný žalobce nepřipojil k řízení.

<sup>110</sup>HOFMAŃSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego. (art. 468 – 682)...*, s. 62-63.

<sup>111</sup>GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 47.



V případě, že byl obžalovaný osvobozen, nebo bylo řízení zastaveno, náklady řízení nese zpravidla soukromý žalobce,<sup>112</sup> pokud dojde ke smíru, pak žalobce i obžalovaný (jestliže se strany v rámci smíru nedohodly jinak, čl. 632 bod 1 KPK). V případě plurality obžalovaných či žalobců hradí tyto náklady podle zásad rozumnosti a s přihlédnutím k výši výdajů, které každý z nich nesl (čl. 633 KPK). Dále platí, že ta ustanovení o nákladech řízení, která se týkají soukromého žalobce, se přiměřeně použijí také na žalobce subsidiárního. Stát však nemůže subsidiárnímu žalobci uložit povinnosti hradit náklady státu, které přesahují výši paušální částky, kterou žalobce uhradil před podáním žaloby (čl. 640 KPK).

Pro úplnost je potřeba dodat, že pokud je v řízení o soukromé žalobě uzavřen smír před soudním jednáním, vrací se žalobci paušální poplatek, který musel uhradit při podání žaloby. Pokud došlo ke smíru až po zahájení soudního řízení, vrátí se mu polovina výše poplatku (čl. 622 KPK). Paušální poplatek hradí také ten, kdo podává vzájemnou žalobu a rovněž také subsidiární žalobce při podání žaloby.<sup>113</sup> Soukromý i subsidiární žalobce mohou být rovněž osvobozeni zcela nebo z části od hrazení soudních nákladů ve prospěch státu, odůvodňují-li to jejich rodinné a majetkové poměry a výše příjmů, příp. jsou-li zde jiné opodstatněné důvody (čl. 624, § 1 KPK).

## 4 Soukromá a subsidiární žaloba v České republice

V následujících kapitolách se budu věnovat otázkám souvisejícím s možnostmi opětovného zavedení institutů soukromé a subsidiární žaloby do českého trestního řízení. Jak vyplývá z výše uvedeného, především tedy z druhé kapitoly této práce, tyto instituty nám nejsou v rámci vývoje českého trestního řízení zcela neznámé a cizí a nejedná se tedy o problematiku, se kterou bychom neměli žádné zkušenosti. Navzdory tomu je však nutné podotknout, že období, které uplynulo od doby, kdy se u nás soukromá a subsidiární žaloba aplikovala, je poměrně dlouhé a současné povědomí o těchto institutech je velmi malé. Navíc právní úprava trestního řízení u nás za tu dobu dostala řady změn, proto se mi jeví vhodné zabývat se jednotlivými aspekty znovuzavedení těchto institutů do současného pojetí trestního řízení u nás.

---

<sup>112</sup>V některých případech však může nést náklady řízení obžalovaný nebo stát, záleží především na důvodech zastavení řízení či zproštění obžaloby (čl. 632a KPK) - HOFMAŇSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego. (art. 468 – 682)...*, s. 783.

<sup>113</sup>Tamtéž, s. 765, 792-793.

## 4.1 Základní zásady trestního řízení

### 4.1.1 Zásada legality a zásada oportunity

Zpočátku je nutné zejména zkoumat, jakým způsobem by se zavedení soukromé a subsidiární žaloby dotklo základních zásad trestního řízení, které lze považovat za určité vůdčí právní ideje, jimiž je trestní řízení ovládáno.<sup>114</sup> Oba předmětné instituty jsou často dávány do souvislosti zejména se zásadou legality a oportunity trestního řízení. Zásada legality spočívá v povinnosti státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak (§ 2 odst. 3 TrŘ). Jedná se tedy o určitý projev suverenity, vnitřní svrchovanosti státu, který se tak zavázal, že bude stíhat všechny trestné činy a to prostřednictvím specializovaného orgánu – státního zástupce.<sup>115</sup> Opakem, avšak dalo by se říci, že i určitým doplněním zásady legality,<sup>116</sup> je zásada oportunity, která umožňuje státnímu zástupci v konkrétním případě z důvodu neúčelnosti (vhodnosti) nestíhat pachatele, a to přestože podmínky pro trestní stíhání jsou splněny.<sup>117</sup> V právních řádech států se zpravidla vyskytují obě tyto zásady, kdy jedna z nich tvoří základ pro trestní stíhání a dále existují určité výjimky ve prospěch zásady druhé.<sup>118</sup> Ne jinak je tomu i v České republice.<sup>119</sup>

Institut subsidiární žaloby můžeme považovat za jakousi pojistku proti zneužívání diskrečních oprávnění veřejného žalobce.<sup>120</sup> Funkci pojistky v takovém případě plní poškozený. Dalo by se tedy nahlížet na subsidiární žalobu jako na institut, který představuje omezení zásady oportunity ve prospěch zásady legality.<sup>121</sup> Soukromá žaloba je naopak považována za specifický projev oportunity, jejíž aplikaci zákonodárce svěřuje do rukou poškozeného. Představuje tedy jisté omezení veřejného žalobce v tom smyslu, že za jistých okolností nemůže sám zahájit a vést trestní stíhání.<sup>122</sup> Na základě výše uvedeného lze říci, že ani soukromá žaloba ani žaloba subsidiární nepředstavují zásah do zásady legality

<sup>114</sup>JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 131.

<sup>115</sup>GRÍVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 79.

<sup>116</sup>KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, ročník 18, č. 4, s. 4.

<sup>117</sup>JELÍNEK: *Trestní právo procesní...*, s. 150.

<sup>118</sup>Například Francie, Belgie či Nizozemí, kde základ trestního stíhání tvoří zásada oportunity a Itálie, Německo či Rakousko se zásadou legality – blíže GRÍVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 80, 82.

<sup>119</sup>Základní zásadou trestního řízení je zásada legality, lze však nalézt i celou řadu prvků oportunity – např. zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2, písm. c) TrŘ, odložení věci dle § 159a odst. 4 TrŘ, podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 TrŘ, narovnání dle § 309 TrŘ a další.

<sup>120</sup>ŠRAMEL: Možnosti aplikace institutu subsidiární žaloby, ...s. 179.

<sup>121</sup>GRÍVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 86.

<sup>122</sup>Tamtéž, s. 85.

a oportunitu, jelikož každý z těchto institutů je spíše projevem jedné z těchto zásad. Byť je současné české trestní řízení postaveno zejména na zásadě legality, která má zajišťovat rovnost, rovnoměrnost a předvídatelnost prosazování trestního nároku, tak oportunita zde má také své místo, když určitým způsobem trestně procesně koriguje mechanické prosazování trestní odpovědnosti,<sup>123</sup> o což jde právě i v případě soukromé žaloby.

#### 4.1.2 Zásada oficiality a zásada vyhledávací

Případné zavedení soukromé žaloby by však jistě představovalo zásah do zásady oficiality (§ 2 odst. 4 TrŘ) a do zásady vyhledávací (§ 2 odst. 5 TrŘ). U soukromožalobních deliktů<sup>124</sup> totiž nelze tyto zásady plně aplikovat. Soud zde sice po podání soukromé žaloby postupuje z úřední povinnosti a má povinnost v případně potřeby doplnit dokazování pro řádné zjištění skutkového stavu věci, ale policejní orgány nikoliv. V případě, že policejní orgán zjistí, že byl spáchán soukromožalobní delikt, toliko vyrozumí a poučí poškozeného o možnosti podat soukromou žalobu. Pokud oprávněná osoba žalobu nepodá nebo státní zástupce neshledá, že by byl ve věci výrazněji dotčen veřejný zájem, policejní orgán věc odloží.<sup>125</sup> Byť lze připustit, že se v tomto případě jedná o významný zásah do těchto právních principů, nejde dle mého názoru o zásadní bourání či ničení základních zásad trestního řízení.<sup>126</sup> Přesto, že „[Z] základní zásady tvoří základ, na kterém spočívá trestní právo procesní“,<sup>127</sup> jednotlivé zásady se nemusejí uplatnit vždy. Nelze za každých okolností lpět na jejich striktním dodržování a je tak možné připustit určité odůvodněné výjimky z jejich prosazování. V případě soukromé žaloby si lze představit, že by se mohlo jednat zejména o výjimku vyvstávající z potřeby zohlednit zájmy poškozeného a případně také z potřeby zefektivnit trestní řízení. Navíc se tento zásah vztahuje pouze na řízení o deliktech soukromožalobních. „Obě zásady tak zůstávají plně aplikovatelné u veřejnožalobních deliktů“<sup>128</sup> - tedy v případě subsidiární žaloby by byly tyto zásady i nadále plně aplikovány.

---

<sup>123</sup>PIPEK, Jiří, Formální pojetí trestného činu a princip oportunitu. *Trestněprávní revue*, 2004, ročník 3, č. 11, s. 315.

<sup>124</sup>Výčetem trestných činů, které by bylo vhodné označit za delikty soukromožalobní, se věnuji blíže v kapitole 4.4.1 této práce.

<sup>125</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 85, 105-106.

<sup>126</sup>Odlišně: TIBITANZLOVÁ, Alena. Kritika soukromé žaloby v trestním řízení [online]. *casopis.vsehrd.cz*, 22. 12. 2013 [cit. 23. prosince 2016]. Dostupné na <<http://casopis.vsehrd.cz/2013/12/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-řízení/>>

<sup>127</sup>JELÍNEK: *Trestní právo procesní...*, s. 132.

<sup>128</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 105.

### 4.1.3 Zásada obžalovací

Soukromá a subsidiární žaloba rovněž představuje určitý zásah do současného pojetí zásady obžalovací v České republice. Ta počítá pouze s jediným subjektem, který je oprávněn k podání obžaloby, a tím je státní zástupce (§ 2 odst. 8 TrŘ). Na charakteru zásady obžalovací se však v případě zavedení obou institutů nic nemění, jelikož i nadále bude soud oprávněn rozhodovat pouze na základě podané žaloby a soudní jednání bude mít charakter sporu mezi žalobcem a obžalovaným.<sup>129</sup> Bylo by tak potřeba v právní úpravě pouze upřesnit, že žalobu může podat a v řízení před soudem zastupovat nejen státní zástupce, ale i jiný oprávněný subjekt<sup>130</sup> a to konkrétně poškozený.<sup>131</sup> Uvedené by dle mého názoru nebylo v rozporu s čl. 80 odst. 1 Ústavy, kdy článek pouze stanoví, že státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení, aniž by tento předem vylučoval existenci jiné než veřejné žaloby, která by byla představována jiným subjektem.<sup>132</sup>

### 4.1.4 Princip odpovědnosti státu za stíhání a potrestání pachatele

V souvislosti s oběma žalobami lze rovněž předpokládat, že s jejich zavedením do českého právního řádu budou na poškozeného kladeny mnohem větší nároky, zejména co se týče požadavků na jeho aktivitu a odpovědnost za výsledek trestního řízení.<sup>133</sup> Vystává tak otázka, zda je vhodné tímto způsobem zasahovat do odpovědnosti státu za stíhání a potrestání pachatele a přenášet ji na poškozeného. Lze připustit, že poškozenému by mělo být umožněno uplatňovat svůj vliv na trestní řízení a to hlavně z toho důvodu, že má do značné míry osobní zájem na výsledku řízení a tento zpravidla nebývá v rozporu se zájmy státu.<sup>134</sup> Za situace, kdy je ochoten se takto výrazně podílet na trestním řízení, lze dojít k závěru, že obě žaloby představují mnohem větší možnost poškozeného hájit svá práva a své

---

<sup>129</sup>Tamtéž, s. 105.

<sup>130</sup>Viz například polská právní úprava, čl. 14, § 1 KPK.

<sup>131</sup>Poškozeným pak můžeme rozumět poškozeného dle § 43 odst. 1 TrŘ. Může jím být jak osoba fyzická, tak osoba právnická – JELÍNEK: *Trestní právo procesní...*, s. 272.

<sup>132</sup>Shodně s: PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu? *Právník*, 2015, ročník 154, č. 3, s. 239., GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 108. Odlišně např.: Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2007, sp. zn. IV. ÚS 264/06 nebo Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 9. 200, sp. zn. I. ÚS 249/2000.

<sup>133</sup>Od okamžiku podání soukromé či subsidiární žaloby je postup poškozeného (žalobce) zásadní pro celý další průběh trestního řízení a rovněž také ovlivňuje jeho výsledek - GRIVNA: *Soukromá a subsidiární žaloba...*, s. 34.

<sup>134</sup>KUCHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In KALVODOVÁ, Věra. *Rekodifikace českého trestního práva procesního: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 21. listopadu 2000 na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2001, s. 88.

zájmy.<sup>135</sup> Jak u žaloby soukromé, tak u žaloby subsidiární, by tak poškození nebyli pouze odkázáni na postup orgánů činných v trestním řízení (zejména státního zástupce a policejního orgánu) a mohli by tak účinně vykonávat svá procesní práva. Navíc snahy výrazně zvýšit aktivitu stran v trestním řízení a náležitě chránit práva poškozeného jsou rovněž zařazeny mezi základní požadavky na novou právní úpravu trestního řádu u nás.<sup>136</sup> Na druhou stranu lze připustit, že takové přenesení odpovědnosti na poškozeného klade požadavky na jeho čas, odbornost, finanční možnosti a v neposlední řadě záleží také na jeho ochotě se soudit. Jistou bariéru pro podání žaloby může pro poškozeného představovat také nutnost neustále se vracet k okolnostem spáchání trestného činu, s čímž souvisí potřeba znovu si vybavit prožitky trestného činu.<sup>137</sup> Shora uvedené tak může představovat i porušení zásady rovnosti.<sup>138</sup>

## 4.2 Veřejný zájem

V rámci soukromé a subsidiární žaloby bývá také diskutován jejich vztah k veřejnému zájmu. Hlavním problémem představuje značná abstraktnost a proměnlivost pojmu „veřejný zájem“, kdy neexistuje žádná jednotná definice, která by vystihovala tento pojem a rovněž obsah pojmu se může s ohledem na konkrétní situaci a vývoj společnosti měnit.<sup>139</sup> Obecně však veřejným zájmem můžeme rozumět takové zájmy, jež můžeme označit za obecně prospěšné, jejichž nositeli jsou blíže neurčené případně pouze rámcově vymezené okruhy společenství nebo osob (tzv. veřejnost), popřípadě jde o tzv. zájmy společnosti (celospolečenské zájmy).<sup>140</sup> Veřejný zájem se vymezuje zejména negativním způsobem, kdy lze konstatovat, že veřejný zájem není zájmem soukromým, i když mohou nastat situace, kdy se oba tyto zájmy budou navzájem překrývat, jelikož veřejný zájem je vlastně abstrahován ze zájmů soukromých.<sup>141</sup> V souvislosti s trestním právem pak je „[V] veřejný zájem [...] dán potřebou ochrany před porušováním takových hodnot, které mají zásadní význam z hlediska zachování potřebného stupně integrity společnosti žádoucího pro její řádné fungování, které by bylo možno charakterizovat jejich společenskotvorným charakterem.“<sup>142</sup>

<sup>135</sup>ŠRAMEL: Možnosti aplikácie inštitútu subsidiárnej žaloby, ...s. 177.

<sup>136</sup>Východiska a principy nového trestního řádu [cit. 27. ledna 2017]. Dokument dostupný na <<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>> (s. 6).

<sup>137</sup>PROVAZNÍK: *Trestněprávní poměr...*, s. 244.

<sup>138</sup>Bližší se problémům souvisejícím s odpovědností poškozeného věnuji u jednotlivých žalob a to v kapitole 4.3.1 a 4.4.1 této práce.

<sup>139</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 73, 76.

<sup>140</sup>MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 1999, s. 1654 (autor hesla: Petr Průcha).

<sup>141</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 77.

<sup>142</sup>PIPEK: *Formální pojetí...*, s. 312.

#### 4.2.1 Veřejný zájem a soukromá žaloba

U soukromé žaloby mohou vyvstat otázky, zda v rámci soukromožalobních deliktů je přítomen veřejný zájem, nebo zda jejich prostřednictvím chráníme pouze zájem soukromý. Mám za to, že i v případech soukromé žaloby je veřejný zájem přítomen, jelikož všechna jednání, která trestní zákoník považuje za trestné a označuje je za trestné činy (buď za trestné činy soukromožalobní), mají povahu právní normy, která představuje veřejný zájem.<sup>143</sup> Veřejný zájem se však u této kategorie trestných činů zpravidla neprojevuje tak výrazně, aby stát v rámci jejich stíhání postupoval z úřední povinnosti. V těchto případech bylo totiž primárně zasaženo do zájmů poškozeného, tedy do zájmů soukromých, kdy veřejný zájem je zde narušen až sekundárně prostřednictvím narušení zájmu soukromého. Lze tedy připustit, že mohou existovat případy, kdy by takový veřejný zájem měl před zájmem soukromým ustoupit do pozadí. Za takových okolností je vhodné umožnit samotnému poškozenému, aby sám zhodnotil, zda je vhodné pachatele stíhat či nikoliv.<sup>144</sup> Lze tak říci, že v rámci soukromožalobních deliktů nechráníme jen zájem soukromý, ale i veřejný. Proto si nemyslím, že by soukromá žaloba jako určitý projev privatizace trestního řízení, měla být svěřena soukromoprávní sféře jako soukromoprávní delikt.<sup>145</sup> I v případech soukromožalobních deliktů totiž zpravidla je umožněno veřejnému žalobci takový delikt stíhat, pokud má za to, že veřejný zájem byl zasažen výrazněji.<sup>146</sup> Mohlo by se jednat zejména o případy, kdy je z okolností případu zřejmé, že pachatel trestného činu vyvíjí na poškozeného nátlak, vyhrožuje mu ve snaze zabránit mu v podání žaloby, nebo pokud poškozeným bude osoba ve vztahu závislosti či podřízenosti k pachateli anebo z důvodu jisté slabosti, bezmocnosti poškozeného (např. poškozený je ztížen duševní poruchou, omezen ve svéprávnosti či se jedná o osobu mladší 15 let). Jestliže by uvedené jednání bylo chráněno pouze prostřednictvím práva soukromého, ochrana by tak mohla být nedostatečná.<sup>147</sup>

---

<sup>143</sup>Shodně s FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první. Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001. s. 163. GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky)*..., s. 320.

<sup>144</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení*..., s. 78.

<sup>145</sup>Odlišně: PIPEK, Jiří. Oficiální nebo dalekosáhlé privatizované trestní řízení. *Právník*, 2000, ročník CXXXIX, č. 12, s. 1159.

<sup>146</sup>Viz například polská právní úprava, čl. 60, § 1 KPK.

<sup>147</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá a subsidiární žaloba*..., s. 33.

## 4.2.2 Veřejný zájem a subsidiární žaloba

V souvislosti se subsidiární žalobou je nutné o veřejném zájmu mluvit zejména tehdy, pokud státní zástupce odmítl zahájit trestní stíhání veřejnožalobního deliktu nebo v již zahájeném trestním stíhání odmítl dále pokračovat a to z toho důvodu, že dle jeho názoru není ve věci dán veřejný zájem.<sup>148</sup> Jelikož je však veřejný zájem pojmem dosti neurčitým, bylo by vhodné podrobit toto rozhodnutí soudní kontrole, kterou by měl mít možnost iniciovat sám poškozený.<sup>149</sup> Samotná skutečnost, že by poškozený nastoupil na místo veřejného žalobce, však neznamená, že by v trestním řízení přestal být prosazován zájem veřejný a nadále byl prosazován pouze zájem soukromý. Uvedené vyplývá z charakteru trestního řízení, kdy poškozený nemůže prostřednictvím trestního řízení prosazovat pouze svůj soukromý zájem, ale prosazuje také zájem veřejný.<sup>150</sup> V případě, že by ve věci skutečně veřejný zájem dán nebyl a rozhodnutí veřejného žalobce bylo správné, soud sám může řízení zastavit.<sup>151</sup>

## 4.3 Subsidiární žaloba

### 4.3.1 Pozitiva subsidiární žaloby

#### 4.3.1.1 Kontrola diskrečních oprávnění státního zástupce

Zásadním aspektem svědčícím pro zavedení subsidiární žaloby se již z části zabývám výše v kapitole 4.2.2 této práce. Jedná se tedy zejména o skutečnost, že určitá diskreční oprávnění státního zástupce (případně policejního orgánu) by měla být podrobena kontrole a to z toho důvodu, aby nedocházelo k jejich zneužití. Kontrola by měla být provedena nezávislým a nestranným soudem, nikoliv státním zástupcem provádějícím dozor nad přípravným řízením či nadřízeným státním zástupcem (§ 146 odst. 2, písm. a), b) TrŘ), eventuálně nejvyšším státním zástupcem (§ 174a TrŘ), když tento orgán nemůžeme považovat za orgán nezávislý.<sup>152</sup> Státní zastupitelství je vybudováno na principu nadřízenosti a podřízenosti s oprávněním nejbližší vyššího státního zastupitelství vykonávat dohled nad postupem nejbližší nižších státních zastupitelství a s možností dávat jim pokyny, kterými jsou nejbližší nižší státní zastupitelství povinna se řídit. To stejné platí i v rámci dohledu vedoucího státního zástupce nad postupem státních zástupců působících u státního

<sup>148</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 78.

<sup>149</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 78.

<sup>150</sup>Shodně s: ŠRAMEL: *Možnosti aplikácie...*, s. 178.

<sup>151</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 88.

<sup>152</sup>Shodně s GŘIVNA, Tomáš. Několik poznámek k zásadě oportunity v návrhu věcného záměru trestního řádu. *Trestní právo*, 2004, ročník IX, č. 12, s. 5.

zastupitelství, v jehož čele stojí.<sup>153</sup> Stejně tak nelze pominout jeho systematické řazení do moci výkonné (viz čl. 80, hlava třetí Ústavy), kdy moc výkonná disponuje oprávněními, která mohou činnost státního zastupitelství ovlivňovat.<sup>154</sup>

V souvislosti s možnou kontrolou diskrečních oprávnění orgánů činných v trestním řízení (tj. státního zástupce a policejního orgánu) je nutné zabývat se také kontrolou těchto oprávnění Ústavním soudem České republiky (dále jen „Ústavní soud“) a to v kontextu práva na účinné vyšetřování. Právo tzv. účinného vyšetřování vychází z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), ve které soud vymezil požadavky, jež musí účinné vyšetřování trestného činu orgány činnými v trestním řízení kumulativně splňovat. Vyšetřování tak musí být nezávislé a nestranné, důkladné a dostatečné, rychlé, podrobené veřejné kontrole a zahájeno z vlastní iniciativy orgánů činných v trestním řízení.<sup>155</sup> Ústavní soud má tak povinnost na základě podané ústavní stížnosti<sup>156</sup> přezkoumat, zda v konkrétním případě existuje povinnost vyšetřování provést a pokud ano, tak zda splňovalo shora uvedené požadavky na účinné vyšetřování.<sup>157</sup> Dle výše uvedeného bychom tak mohli dojít k závěru, že předmětná diskreční oprávnění podléhají kontrole nezávislým a nestranným soudem (Ústavním soudem).

Je však nutné vzít v potaz dosavadní závěry judikatury Ústavního soudu, ze kterých vyplývá, že soud orgánům činným v trestním řízení dopřává poměrně širokou míru volnosti<sup>158</sup> a zasahuje pouze v případech zjevných excesů. Možnost intervence Ústavního soudu v této oblasti tedy soud vykládá poměrně restriktivně, kdy soud ve své judikatuře již opakovaně zdůraznil, že tato „[...] intervence má své místo pouze v případech zjevného porušení kogentních ustanovení jednoduchého práva, kdy se postup orgánů činných v trestním řízení zcela vymyká ústavnímu a zákonnému procesněprávnímu rámci a tyto vady nelze v soustavě

---

<sup>153</sup>Viz § 12d a 12e zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním zastupitelství“).

<sup>154</sup>Srov. § 18 odst. 2, § 9 odst. 2 a § 10 odst. 4 zákona o státním zastupitelství, blíže k posouzení, zda má státní zastupitelství shodné institucionální rysy jako soud: náleží Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

<sup>155</sup>Kritéria jsou podrobně popsána například v rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Isayeva, Yusupova a Bazayeva proti Rusku ze dne 24. 2. 2005, č. stížnosti 57947/00 (§ 209-213). V souvislosti s Českou republikou pak můžeme zmínit například rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Eremiášová a Pechová proti České republice ze dne 16. 2. 2012, č. stížnosti 23944/04, ve kterém se soud zabýval právem na účinné vyšetřování v souvislosti s porušením čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

<sup>156</sup>Ústavní stížnosti, ve které stěžovatel (zpravidla poškozený) napadá rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení a požaduje jeho zrušení pro rozpor s jeho ústavně zaručenými právy.

<sup>157</sup>Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13.

<sup>158</sup>Jež vyplývá mj. z ústavního principu dělby moci, který je vyjádřen v zásadě obžalovací a ze kterého plyne nepřipustnost soudů do této pravomoci ingerovat – usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. III. ÚS 8/03.



orgánů činných v trestním řízení, zejména obecných soudů, již nikterak odstranit.“<sup>159</sup> Navíc Ústavní soud nepřezkoumává předmětná rozhodnutí z hlediska jejich opodstatněnosti či důvodnosti – tedy po věcné (meritorní) stránce, ale předmětem přezkumu jsou zejména námitky, které směřují proti nedostatečnému odůvodnění rozhodnutí a jež by mohly svědčit o jisté libovůli v rozhodování orgánů činných v trestním řízení.<sup>160</sup> Musíme také vzít v úvahu skutečnost, že jak ESLP, tak Ústavní soud přiznávají právo na účinné vyšetřování pouze v případech velmi intenzivních zásahů a to pouze do tzv. tvrdého jádra základních práv<sup>161</sup> (typicky například do práva na život,<sup>162</sup> do práva nebyt mučen či podroben nelidskému či ponižujícímu nakládání či trestání,<sup>163</sup> do práva na osobní svobodu a bezpečnost, práva na zákaz nucených nebo povinných prací či práva na zachování lidské důstojnosti).<sup>164</sup> Problematická je otázka práva na spravedlivý proces, kdy dle názoru Ústavního soudu (a rovněž i ESLP) není toto právo poškozenému garantováno ve fázi trestního řízení před zahájením trestního stíhání<sup>165</sup> (tedy v našem případě by to mohlo dopadat na otázku kontroly diskrečních oprávnění dle § 159a odst. 3 a 4 a dle § 179c odst. 2, písm. i) TrŘ).<sup>166</sup>

V neposlední řadě musíme brát na zřetel, že Ústavní soud není součástí obecných soudů. Jeho úkolem je zejména chránit ústavnost, základní práva a svobody a garantovat ústavní charakter výkonu státní moci.<sup>167</sup> S ohledem na zásadu subsidiarity je tak přezkum předmětných rozhodnutí na základě ústavní stížnosti až prostředkem ultima ratio. Přezkum Ústavním soudem by tak neměl být chápán jako jakýsi obecný a zcela běžný prostředek ochrany, na základě kterého lze dosáhnout nezávislého a nestranného přezkumu uvedených rozhodnutí. V souladu s výše uvedeným mám tedy za to, že přezkum diskrečních oprávnění orgánů činných v trestním řízení pouze Ústavním soudem nelze považovat za dostačující a vhodný.

Ohledně mechanismu kontroly diskrečních oprávnění státního zástupce a policejního orgánu, není vhodné, aby soud ex officio přezkoumával každé takové jejich rozhodnutí. Proto by bylo žádoucí iniciaci řízení svěřit do rukou jiné strany trestního řízení – tedy

<sup>159</sup>Např. usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. III. ÚS 554/03.

<sup>160</sup>Např. usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 2. 2007, sp. zn. IV. ÚS 264/06, usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 7. 2003, sp. zn. III. ÚS 511/02.

<sup>161</sup>PROVAZNÍK: *Trestněprávní poměr...*, s. 234- 236.

<sup>162</sup>Např. usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13.

<sup>163</sup>Např. usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 745/11.

<sup>164</sup>Např. nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14.

<sup>165</sup>Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Duchoňová proti České republice ze dne 2. 10. 2006, č. stížnosti 29858/03.

<sup>166</sup>Blíže se jednotlivým diskrečním oprávněním orgánů činných v trestním řízení, které by bylo potřeba podrobit kontrole, věnuji dále v této kapitole.

<sup>167</sup>Postavení a pravomoci Ústavního soudu [online]. usoud.cz, [cit. 30. 1. 2017]. Dostupné na <<http://www.usoud.cz/postaveni-a-pravomoci/>>

do rukou poškozeného, který by tak měl sám možnost zvážit, zda je tento přezkum na místě. V rámci právních řádů evropských států se můžeme zpravidla setkat se dvěma různými způsoby nezávislého přezkumu a to buď se soudním přezkumem rozhodnutí vyvolaným na základě stížnosti poškozeného (např. Německo, Nizozemí, Rusko), nebo podáním subsidiární žaloby (např. Rakousko, Finsko, Belgie).<sup>168</sup>

Z hlediska české právní úpravy kontroly diskrečních oprávnění orgánů činných v trestním řízení *de lege ferenda* se přikláním spíše k možnosti využít nezávislý a nestranný soudní přezkum na základě subsidiární žaloby.<sup>169</sup> Výhodu tohoto postupu oproti podání stížnosti lze spatřit zejména v tom, že soud nenutí státního zástupce, aby proti své vůli zahájil trestní stíhání nebo v něm pokračoval a podal obžalobu, ale další iniciativa je ponechána v rukou poškozeného.<sup>170</sup> Dalo by se uvažovat i o zavedení určité kombinace stížnosti poškozeného a subsidiární žaloby, tento systém upravuje polská právní úprava a věnuji se mu blíže v kapitole 3.1 této práce. Z důvodu značné složitosti a jistě i finanční nákladnosti tohoto mechanismu však lze považovat použití čistě jen subsidiární žaloby za variantu vhodnější.<sup>171</sup>

Připuštění aplikace subsidiární žaloby ve všech věcech, ve kterých orgány činné v trestním řízení nechtějí trestný čin stíhat, se jeví, a to i s ohledem na prvotní zavedení těchto institutů do českého trestního řízení, kdy s touto nemáme dostatek zkušeností, jako ne příliš vhodné. Navíc připuštění soudní kontroly ve všech těchto věcech by znamenalo výrazné zvýšení nákladů na výkon trestního soudnictví.<sup>172</sup> Lze tak považovat za žádoucí zavést subsidiární žalobu tam, kde na základě diskrečních oprávnění státního zástupce či policejního orgánu dochází k zastavení trestního stíhání, nebo k odmítnutí jeho zahájení (§ 159a odst. 3 a 4, § 179c odst. 2, písm. i) a § 172 odst. 2 TrŘ) a to zejména kvůli již zmiňované široké míře uvážení v této oblasti a také značné neurčitosti kritérií neúčelnosti trestního stíhání.<sup>173</sup> V případě, kdyby se předmětný postup osvědčil, nelze do budoucna vyloučit jejich možnou aplikaci i na další případy, kdy orgány činné v trestním řízení nechtějí čin stíhat.

V souvislosti se shora uvedeným je nutné uvést, že problém v navrhované právní úpravě může představovat skutečnost, že by takto zákon umožňoval podat poškozenému subsidiární žalobu proti rozhodnutí dle § 172 odst. 2, písm. c) TrŘ (příp. dle § 159a odst. 4 TrŘ), ale již nikoliv proti rozhodnutí dle § 172 odst. 1, písm. b) TrŘ (příp. dle § 159a odst. 1

<sup>168</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 83, 109.

<sup>169</sup>Shodně s: Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) z roku 2008 [cit. 26. prosince 2016]. Dokument dostupný na < <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460> > (s. 103).

<sup>170</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 83, 108-109.

<sup>171</sup>Shodně s: Věcný záměr zákona o trestním řízení..., s. 107.

<sup>172</sup>Tamtéž.

<sup>173</sup>Zvláště u důvodů dle § 172 odst. 2, písm. c) - JELÍNEK: *Poškozený a oběť...*, s. 17.

věta první TrŘ). Všechna zmiňovaná ustanovení jsou totiž projevem korektivu trestního bezpráví (ať už procesního či hmotněprávního).<sup>174</sup> Při porovnání kritérii obou korektivů můžeme dojít k závěru, že tato jsou fakticky stejná.<sup>175</sup> Mohlo by tak docházet k situacím, kdy by státní zástupce, pokud by dospěl k závěru o nutnosti využít korektiv trestního bezpráví, preferoval spíše variantu dle § 172 odst. 1, písm. b) TrŘ (příp. dle § 159a odst. 1 TrŘ),<sup>176</sup> proti které by nebyla subsidiární žaloba přípustná. Tímto by mohlo dojít k obcházení zájmů poškozeného, kterému by tak bylo fakticky znemožněno podat subsidiární žalobu. V této věci mám však za to, že problém spíše vychází z nedostatku současné právní úpravy obou korektivů, kdy jejich kritéria jsou nastavena stejně a zároveň není jasně dáno, který z korektivů má přednost.<sup>177</sup> Aby nedocházelo k problémům stanoveným výše, bylo by vhodné zaměřit se i na vhodnější právní úpravu těchto korektivů.

#### 4.3.1.2 Aktivnější přístup poškozeného

Výhodu subsidiární žaloby lze spatřovat v tom, že institut vyžaduje aktivnější přístup poškozeného, který v případě podání subsidiární žaloby musí být schopen tuto zastupovat před soudem. Státní zástupce není nucen obžalobu podat, šetří tak čas a finanční prostředky spojené s vedením trestního řízení. Stát má tak možnost využít poškozeného za účelem přezkumu vymezených rozhodnutí státního zástupce.<sup>178</sup> Aktivnější přístup dává poškozenému možnost mnohem účinněji vykonávat svá práva, ale na druhou stranu klade požadavky na určitou míru jeho odbornosti. Zejména v takových případech by bylo vhodné klást důraz na dostatečnou poučovací povinnost ze strany orgánů činných v trestním řízení. Žádoucí by také bylo stanovit možnost orgánů činných v trestním řízení nařídit poškozenému povinné zastoupení advokátem v případě, že by to s ohledem na okolnosti případu<sup>179</sup> považovaly za nutné. Pokud si poškozený nemůže zastoupení advokátem dovolit, měl by mu být poskytnut bezplatně nebo za sníženou odměnu.<sup>180</sup> Další nevýhody již zmiňuji zejména v kapitole 4.1.3 této práce. Upozornila bych pak především na finanční zatížení poškozeného,

<sup>174</sup>Hmotněprávní korektiv vyjádřený v § 159a odst. 1 a v § 172 odst. 1, písm. c) představuje zásadu subsidiarity trestní represe, její kritéria jsou vyjádřena v § 39 odst. 2 TrZ. Procesněprávní korektiv vyjádřený v § 159a odst. 4 resp. v § 172 odst. 2, písm. c) představuje zásadu oportunity – blíže JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 127-132.

<sup>175</sup>JELÍNEK: *Trestní právo procesní...*, s. 542.

<sup>176</sup>Třeba i na základě kritéria, že hmotné právo předchází právu procesnímu, tedy že hmotněprávní korektiv má přednost před korektivem procesním – tamtéž.

<sup>177</sup>Tamtéž.

<sup>178</sup>Shodně s: ŠRAMEL: *Možnosti aplikácie...*, s. 182.

<sup>179</sup>Např. vzhledem k osobě poškozeného či k charakteru trestné činnosti.

<sup>180</sup>Vycházím z pojednání o úpravě institutu soukromé žaloby dle: GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 87.

keré by v souvislosti s nutností zaplatit zálohu na náklady trestního řízení a případně také s povinností nahradit náklady celého řízení, mohlo být značné.

#### 4.3.1.3 Respektování požadavků stanovených v mezinárodních dokumentech

Potřeba zavedení subsidiární žaloby či soudního přezkumu rozhodnutí státního zástupce v případě, že se rozhodne pachatele daného trestného činu nestíhat, vyplývá také z požadavků vymezených v Doporučení Rady Evropy Rec (2000) 19 o roli veřejné žaloby v systému trestní justice,<sup>181</sup> kdy uvedené doporučení sice nemá charakter mezinárodní smlouvy, avšak většina doporučení je v členských státech Rady Evropy striktně respektována.<sup>182</sup>

#### 4.3.1.4 Posílení práv poškozeného

V neposlední řadě však subsidiární žaloba představuje výrazné posílení práv poškozeného, jelikož pro něj „[...] vytváří potřebnou možnost a příležitost, kdy poškozený nebude odkázán na libovůli státního zástupce a bude mít k dispozici alespoň jeden praktický a v rámci možností účinný prostředek, kterým může ovlivnit případné odložení nebo zastavení trestního stíhání.“<sup>183</sup>

#### 4.3.2 Negativa subsidiární žaloby a jejich možné řešení

Argumentem proti zavedení subsidiární žaloby zpravidla bývá - s odkazem na statistiky týkající se uplatňování subsidiární žaloby v zahraničí - nízká efektivita subsidiárních žalob. Lze však souhlasit s názorem, že již pouhá existence možnosti přezkumu předmětných rozhodnutí státního zástupce jej nutí k tomu, aby svá rozhodnutí pečlivěji a svědomitěji zvažoval.<sup>184</sup>

Naopak se také objevují obavy ze zneužívání tohoto institutu, které se opírají o tvrzení, že poměry v České republice jsou specifické a vyznačují se velkým počtem kverulantských trestních oznámení.<sup>185</sup> Proti uvedenému lze však argumentovat tím, že zneužívání subsidiární žaloby a podávání tzv. kverulantských žalob lze určitým způsobem

---

<sup>181</sup>Bod 34, Recommendation Rec (2000) 19 of the committee of ministers to member states on the role of public prosecution in the criminal justice system.

<sup>182</sup>Rada Evropy [online]. nsz.cz, [cit. 26. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/mezinarodni-spoluprace/rada-evropy>>

<sup>183</sup>KRISTKOVÁ: *Procesní práva poškozeného...*, s. 31.

<sup>184</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá a subsidiární žaloba...*, s. 36.

<sup>185</sup>RŮŽIČKA, PŮRY, ZEŽULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 701.

zabránit, či počet kverulantských žalob alespoň omezit a to vhodnou právní úpravou tohoto institutu.<sup>186</sup> Je tak nutné, aby mechanismus fungování subsidiární žaloby byl vázán na splnění přísných podmínek<sup>187</sup> spočívajících například v omezení možnosti podat subsidiární žalobu pouze proti některým rozhodnutím (viz kapitola 4.3.1.1 této práce), v nutnosti nejdříve vyčerpat další prostředky obrany (povinnost podat proti rozhodnutí státního zástupce či policejního orgánu stížnost dle § 146 odst. 2, písm. a), b) TrŘ, případně také podnět dle § 174a TrŘ) či v povinnosti zaplatit soudní poplatek. T. Gřivna ještě zmiňuje možnost omezit podávání subsidiární žaloby výčtem trestných činů, u nichž je žaloba přípustná, či specifikací okruhu poškozených, kteří ji mohou podat.<sup>188</sup>

Lze připustit i námitky, že přezkum rozhodnutí bude vyloučen tam, kde neexistuje bezprostřední poškozený, jelikož zde bude absentovat osoba oprávněná takovou žalobu podat. T. Gřivna polemizuje nad možností svěřit takové oprávnění jinému oprávněnému subjektu. Zvažuje možnost podání subsidiární žaloby oznamovatelem trestného činu případně nevládní organizací zastupující zájmy občanů.<sup>189</sup> Osobně se přikláním spíše k názoru, že v případě, pokud neexistuje konkrétní poškozený, měl by o trestním stíhání rozhodovat pouze státní zástupce.<sup>190</sup> Tak výrazně rozšiřovat okruh aktivně legitimovaných osob se mi v situaci, kdy s institutem subsidiární žaloby v současné době nemáme žádné zkušenosti, jeví jako ne příliš vhodné. Navíc příliš široké vymezení okruhu osob oprávněných podat subsidiární žalobu může naopak přispět k podávání velkého počtu kverulantských žalob.

### 4.3.3 Další otázky

Ohledně dalších otázek spjatých s řízením o subsidiární žalobě se přikláním k následující úpravě. Řízení o subsidiární žalobě jako zvláštní způsob řízení by bylo možné zahájit v zákonem stanovené lhůtě za podmínky, že poškozený nejdříve vyčerpal jiné prostředky obrany a to stížnost proti rozhodnutí státního zástupce či policejní orgánu dle § 146 odst. 2, písm. a), b) TrŘ) případně také podnět dle § 174a TrŘ.<sup>191</sup> Poškozeným zde musíme rozumět každého poškozeného, který splňuje podmínky dle § 43 odst. 1 TrŘ. Aktivní legitimace poškozeného k podání subsidiární žaloby by tedy nenáležela pouze poškozeným

<sup>186</sup>Shodně s: GŘIVNA: Soukromá a subsidiární žaloba..., s. 36.

<sup>187</sup>Shodně s: ŠRAMEL: Možnosti aplikácie..., s. 183.

<sup>188</sup>GŘIVNA: Soukromá a subsidiární žaloba..., s. 34-35.

<sup>189</sup>Tamtéž, s. 36.

<sup>190</sup>Shodně s: ŠRAMEL: Možnosti aplikácie..., s. 184.

<sup>191</sup>Výjimka je u rozhodnutí dle § 179c odst. 2, písm. i) TrŘ, kdy ani stížnost proti takovému rozhodnutí není přípustná (§ 141 odst. 2 TrŘ). O to více je důležité umožnit přezkum tohoto rozhodnutí na základě subsidiární žaloby - GŘIVNA: Soukromá žaloba v trestním řízení..., s. 97.

s nárokem na náhradu škody či určitému okruhu poškozených vyjmenovaných u jednotlivých trestných činů.<sup>192</sup> Poškozeným může být jak osoba fyzická, tak osobu právnická.<sup>193</sup>

V rámci předcházení formálním pochybením by bylo také vhodné zvážit, zda by neměla být stanovena povinnost vyhotovit a podepsat subsidiární žalobu advokátem žalobce. Každopádně by měl zákon alespoň stanovit povinné náležitosti takové žaloby.<sup>194</sup> Podmínkou pro podání žaloby by byla povinnost složit zálohu na náklady trestního řízení.<sup>195</sup> Na řízení by se dále vztahovala ustanovení o předběžném projednání obžaloby (§ 185 a násl. TrŘ) či přezkoumání obžaloby (§ 314c TrŘ) podané státním zástupcem. Soud by byl dále oprávněn žalobu odmítnout, pokud by žaloba neobsahovala stanovené náležitosti, byla by nesrozumitelná či neurčitá,<sup>196</sup> nebo pokud by bylo nutné řízení doplnit. V posledním jmenovaném případě by mohl žalobce následně požádat policejní orgán o provedení potřebných úkonů k doplnění řízení a to prostřednictvím státního zástupce nebo řízení doplnit sám a následně podat novou žalobu. O té již by soud rozhodoval s konečnou platností bez možnosti dalšího doplňování.

Neučinil-li by soud jiné rozhodnutí v rámci předběžného projednání obžaloby (či přezkoumání obžaloby), nařídil by předseda senátu hlavní líčení.<sup>197</sup> Poškozený by měl mít dále veškerá oprávnění jako státní zástupce, kromě těch, kterými disponuje státní zástupce jako orgán veřejné moci.<sup>198</sup> Pokud by státní zástupce vzal žalobu zpět až v řízení před soudem (§ 182 TrŘ), výše uvedený postup by se neuplatnil a postačilo by, když by poškozený výslovně prohlásil, že se ujímá role žalobce.<sup>199</sup> Soud by také rozhodoval o zastavení trestního řízení z důvodu zpětvzetí žaloby subsidiárním žalobcem, nebo pokud by se žalobce bez řádné omluvy nedostavil k hlavnímu líčení, ač byl řádně obeslán.<sup>200</sup>

Rozdíl mezi postavením subsidiárního žalobce a státního zástupce by se týkal také oblasti nákladů řízení. Subsidiární žalobce by byl povinen nahradit náklady řízení v případě,

---

<sup>192</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 108.

<sup>193</sup>V pozici poškozeného může vystupovat také stát. Za stát by pak před soudem vystupoval Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových nebo jiná příslušná organizační složka státu.

<sup>194</sup>Viz například polská právní úprava čl. 332 a čl. 333 KPK, k tomu blíže kapitola 3.1 této práce.

<sup>195</sup>Shodně s: ŠRAMEL: *Možnosti aplikácie...*, s. 185.

<sup>196</sup>Nejdříve by však soud vyzval poškozeného k opravě či doplnění žaloby ve stanovené lhůtě. Soud by rovněž poškozeného poučil, v jakém směru je potřeba opravu nebo doplnění provést.

<sup>197</sup>Tamtéž.

<sup>198</sup>Shodně s: ŠRAMEL: *Možnosti aplikácie...*, s. 185., ne jinak to uváděla i literatura k právní úpravě subsidiární žaloby dle zákona č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního (viz kapitola 2.1 této práce).

<sup>199</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 109.

<sup>200</sup>Shodně s: Věcný záměr zákona o trestním řízení..., s. 103.

že by obžalovaný byl zproštěn obžaloby nebo pokud by soud zastavil trestní stíhání.<sup>201</sup> Naopak jestliže by byl obžalovaný uznán vinným, měl by žalobce právo na náhradu nákladů řízení.<sup>202</sup>

Nutné by bylo také vyřešit možný souběh žalobních práv, který by mohl nastat v případě, že by zde bylo více poškozených odhodlaných podat subsidiární žalobu. V zásadě přicházejí v úvahu dvě varianty řešení. Buď bude v postavení subsidiárního žalobce pouze ten z poškozených, který se přihlásí jako první, resp. podle jejich vzájemné dohody,<sup>203</sup> nebo jako subsidiární žalobce připustíme všechny „přihlášené“ poškozené.<sup>204</sup> Osobně se přikláním spíše k druhé variantě, kdy žalobu budou zastupovat všichni poškození, kteří ve stanovené lhůtě podali subsidiární žalobu. Tento postup zachovává stejná práva všem poškozeným a nezpůsobuje nedůvodnou nerovnost mezi nimi. Pro zabezpečení řádného průběhu řízení, jeho rychlosti a hospodárnosti by však bylo vhodné dát soudu možnost v případě většího počtu poškozených rozhodnout, že poškození mohou svá práva uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce.<sup>205</sup> V případě smrti subsidiárního žalobce by na jeho místo mohl nastoupit jeho právní nástupce.<sup>206</sup>

Bylo by rovněž vhodné umožnit žalobci podávat opravné prostředky a to alespoň proti prvostupňovému rozhodnutí soudu o skutku, který byl předmětem subsidiární žaloby.<sup>207</sup> Státnímu zástupci by bylo zachováno právo opětovně vstoupit do řízení.<sup>208</sup>

## 4.4 Soukromá žaloba

### 4.4.1 Pozitiva soukromé žaloby

#### 4.4.1.1 Odbřemenění státních zástupců

Možnost podat u zákonem stanovených trestných činů (u tzv. deliktů soukromožalobních) soukromou žalobu by mohla přinést jisté odbřemenění státních

---

<sup>201</sup>Soud by však mohl rozhodnout, že náklady ponese obžalovaný nebo stát, záleží především na důvodech zastavení řízení či zproštění obžaloby - viz také komentář k polské právní úpravě HOFMAŃSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego. (art. 468 – 682)*..., s. 783.

<sup>202</sup>Shodně s: GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení*..., s. 109.

<sup>203</sup>ŠRAMEL: *Možnosti aplikácie*..., s. 184.

<sup>204</sup>Viz například polská právní úprava, kde však existuje možnost soudu tento počet omezit - čl. 56, § 1 KPK (blíže kapitola 3.1 této práce).

<sup>205</sup>Obdobně by se tak použil § 44 odst. 2 TrŘ.

<sup>206</sup>ŠRAMEL: *Možnosti aplikácie*..., s. 184. Myšleno právní nástupce jak osoby fyzické, tak osoby právnické.

<sup>207</sup>Odlíšně je tomu v polské právní úpravě, kde je subsidiární žalobce oprávněn podávat všechny opravné prostředky (viz kapitola 3.3 této práce). Naopak rakouská právní úprava obsahuje četná omezení subsidiárního žalobce v oblasti podávání opravných prostředků – blíže GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení*..., s. 53, 101.

<sup>208</sup>Viz například polská právní úprava čl. 55, § 4 KPK.

zástupců,<sup>209</sup> což by jim umožnilo zaměřit se na závažnější kriminalitu, které by tak mohli věnovat více svého pracovního času.<sup>210</sup> Lze však připustit, že se pravděpodobně nebude jednat o žádné výrazné odlehčení a to zejména z toho důvodu, že okruh soukromožalobních deliktů je zpravidla velmi úzký.<sup>211</sup>

#### 4.4.1.2 Zohlednění soukromého zájmu

Mezi soukromožalobní delikty řadíme taková jednání, kterými je primárně zasažen soukromý zájem poškozeného, kdy veřejný zájem je narušen až sekundárně prostřednictvím narušení zájmu soukromého.<sup>212</sup> Jedná se tedy zpravidla o trestné činy nižší typové závažnosti, kde státní zástupce často nabývá přesvědčení, „[...] že kauza se týká převážně samotného poškozeného a že by si měli vztahy mezi sebou urovnat obviněný či podezřelý s poškozeným [...]“.<sup>213</sup> V takovém případě by měl poškozený sám mít možnost zvážit případnou iniciaci trestního stíhání. Samozřejmě by však bylo vhodné ponechat státnímu zástupci možnost takové delikty stíhat, jestliže dle jeho názoru byl veřejný zájem zasažen výrazněji nebo také tehdy, když je na poškozeného vyvíjen ze strany pachatele nepřipustný nátlak či v dalších odůvodněných případech,<sup>214</sup> kdy poškozený nebude schopen soukromou žalobu podat.<sup>215</sup> Ovšem i tady musíme vzít v potaz neurčitost pojmu veřejný zájem a tedy i evidentní široké diskreční oprávnění státního zástupce, kdy jeho rozhodnutí ohledně případné intervence jsou tak čistě na jeho uvážení a zpravidla nepodléhají žádnému přezkumu.<sup>216</sup>

S výše uvedeným souvisí i otázka, které trestné činy by bylo vhodné označit za soukromožalobní. Lze souhlasit s názorem, že v rámci prvotního zavedení institutu soukromé žaloby bychom při stanovení počtu soukromožalobních deliktů měli být zvláště obezřetní. Bylo by vhodné pro začátek počítat s poměrně nízkým počtem trestných činů.

---

<sup>209</sup>GŘIVNA, Tomáš. *Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu* [online]. pravni prostor.cz, 4. června 2015 [cit. 15. října 2015]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>>.

<sup>210</sup>Shodně s: ŠABATA, Karel, RŮŽIČKA, Miroslav. *Soukromá žaloba – ano či ne? Státní zastupitelství*, 2009, ročník VII, č. 3, s. 10.

<sup>211</sup>TIBITANZLOVÁ: *Kritika soukromé žaloby...* Které trestné činy by bylo vhodné označit za soukromožalobní, uvádím v kapitole 4.4.1.2 této práce.

<sup>212</sup>GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 78.

<sup>213</sup>ŠABATA, RŮŽIČKA: *Soukromá žaloba...*, s. 10.

<sup>214</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 85, 107.

<sup>215</sup>Např. komentář k polské právní úpravě uvádí nutnost takové ochrany zejména v případech bezmocnosti či slabosti poškozeného - HOFMAŃSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego (art. 1 - 296)...*, s. 356.

<sup>216</sup>Stejný problém řeší i v Polsku – viz HOFMAŃSKI, SADZIK, ZGRYZEK: *Kodeks postepowania karnego (art. 1 - 296)...*, s. 355.



Mohlo by se jednat zejména o trestný čin pomluvy (§ 184 TrZ),<sup>217</sup> porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 TrZ), porušení práv k ochranné známce a jiným označením (§ 268 TrZ), porušení chráněných průmyslových práv (§ 269 TrZ).<sup>218</sup> V případě, že by se tento institut osvědčil, nelze do budoucna vyloučit rozšíření tohoto výčtu.<sup>219</sup>

#### 4.4.1.3 Posílení práv poškozeného

Jako v případě subsidiární žaloby, představuje institut soukromé žaloby výrazné posílení práv poškozeného. Poškození by v uvedených případech nebyli v souvislosti s prosazováním svých zájmů odkázáni pouze na orgány činné v trestním řízení a měli by daleko větší vliv na jeho průběh.<sup>220</sup> To by však jistě vyžadovalo vysokou míru jejich aktivní participace ve věci. Lze tak připustit, že vyšší míra odpovědnosti poškozeného klade požadavky i na jeho odbornost. Argumentem proti zavedení subsidiární žaloby je tak právě to, že osoby ne práva příliš znalé by mohly být tímto znevýhodněny a to například i pro to, že proti nim bude stát obviněný zastoupený advokátem<sup>221</sup> nebo proto, že dobře situovaní poškození budou mít zpravidla větší možnosti obrátit se na kvalifikovanou právní pomoc, než ti méně movití. Uvedené by tak mohlo přispět k porušení zásady rovnosti.<sup>222</sup> Mám za to, že těmto nerovnostem lze částečně zamezit požadavkem na dostatečnou poučovací povinnost ze strany orgánů činných v trestním řízení či možnost nařídit povinné právní zastoupení soukromého žalobce.<sup>223</sup> V případě, že by si soukromý žalobce nemohl právního zástupce dovolit, měl by mu být poskytnut bezplatně, nebo za sníženou odměnu.<sup>224</sup> Přesto lze připustit, že méně majetné poškozené, kteří však nedosáhnou na bezplatnou právní pomoc, by mohl právě tento finanční aspekt od podání žaloby odradit.

#### 4.4.2 Negativa soukromé žaloby a jejich možné řešení

V neprospěch soukromé žaloby mluví hrozba podávání bezdůvodných čili kverulantských žalob. Objevují se názory, které upozorňují na specifické poměry v České

---

<sup>217</sup>J. Jelínek např. navrhuje zavést soukromou žalobu pouze u tohoto trestného činu a to jako formu určitého legislativního experimentu - viz JELÍNEK, GŘIVNA: *Poškozený a oběť trestného činu...*, s. 16.

<sup>218</sup>Věcný záměr zákona o trestním řízení..., s. 102, GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 106.

<sup>219</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 112.

<sup>220</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá a subsidiární žaloba...*, s. 33. K tomu blíže kapitola 4.1.4 této práce.

<sup>221</sup>TIBITANZLOVÁ: *Kritika soukromé žaloby...*

<sup>222</sup>Shodně s: ŠABATA, Karel, RŮŽIČKA, Miroslav. *Soukromá žaloba...*, s. 9.

<sup>223</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 87.

<sup>224</sup>Tamtéž.

republike, pro které je typické podávání řady neopodstatněných trestních oznámení.<sup>225</sup> Ne jinak argumentují také na Slovensku, kdy k tomu B. Šramel uvádí, že spousta slovenských občanů si stále neuvědomuje, že trestní právo má sloužit jako prostředek ultima ratio a že někdy je potřeba právní problémy řešit pomocí jiných právních odvětví.<sup>226</sup> Proto jsou zde obavy, „[...] že by tato úprava byla výrazně zneužitelná, přičemž by vedla k dalšímu nárůstu agendy pro soudy, které se od počátku 90. let nepřetržitě potýkají se vzestupem počtu věcí, které musí vyřizovat.“<sup>227</sup>

Problém se můžeme snažit minimalizovat prostřednictvím zavedení povinnosti platit soudní poplatky při podání žaloby, povinnosti složit zálohu na úhradu nákladů a povinnosti hradit náklady řízení v případě zproštění obžaloby či zastavení trestního stíhání. V úvahu přichází také umožnění podat vzájemnou žalobu, uložení povinnosti zveřejnit zprošťující rozsudek na náklady žalobce nebo v krajních případech také trestní odpovědnost žalobce za křivé obvinění.<sup>228</sup> I když i tady lze jistě připustit možnost osvobození od soudního poplatku,<sup>229</sup> výše uvedené opět naráží na možné porušení zásady rovnosti mezi majetnými a méně majetnými poškozenými. Stejně tak možnost podat vzájemnou žalobu či zahájit trestní stíhání pro trestný čin křivého obvinění (§ 345 TrZ) může způsobit další náklady, další prodlužování řízení a samozřejmě tak i větší zahlcení soudů.

#### 4.4.3 Další otázky

V souvislosti se soukromou žalobou je potřeba se nad rámec výše uvedeného zabývat ještě dalšími aspekty možné právní úpravy tohoto institutu, přičemž se mi jeví vhodný následující postup. Soukromou žalobu by mohl podat poškozený dle § 43 odst. 1 TrŘ a to u zákonem stanovených trestných činů (tzv. soukromožalobních deliktů).<sup>230</sup> Žaloba by se podávala přímo u věcně příslušného soudu, kdy soud by zároveň vyrozuměl státního zástupce o jejím podání. Ten by se pak mohl, pokud by to vyžadoval veřejný zájem, podat obžalobu.<sup>231</sup> Řízení by se pak konalo pouze o žalobě veřejné, přičemž soukromý žalobce by měl dále práva poškozeného.<sup>232</sup> Přikláním se spíše k uvedenému postupu a nikoliv k možnosti připustit

<sup>225</sup>RŮŽIČKA, PŮRY, ZEZULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 701.

<sup>226</sup>B. Šramel sice uvedené zmiňuje u institutu subsidiární žaloby, mám však za to, že situaci lze vztáhnout stejně tak na žalobu soukromou - ŠRAMEL: *Možnosti aplikácie...*, s. 183.

<sup>227</sup>RŮŽIČKA, PŮRY, ZEZULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 701.

<sup>228</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky)...*, s. 321.

<sup>229</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 107.

<sup>230</sup>Shodně s: *Věcný záměr zákona o trestním řízení...*, s. 103.

<sup>231</sup>Shodně s: JELÍNEK, GŘIVNA: *Poškozený a oběť trestného činu...*, s. 17.

<sup>232</sup>Stejně jako v polské právní úpravě (čl. 60, § 1 KPK), odlišně: JELÍNEK, GŘIVNA: *Poškozený a oběť trestného činu...*, s. 17, *Věcný záměr zákona o trestním řízení...*, s. 103.

konání řízení o obou žalobách, tj. o žalobě veřejné podané státním zástupcem a o žalobě soukromé podané poškozeným.<sup>233</sup> Lze totiž souhlasit, že řízení by se tak stalo příliš komplikovaným, kdy by bylo nutné vyřešit řadu navazujících problémů, a práce státních zástupců by tímto mohla být ztížena.<sup>234</sup>

Soukromá žaloba by musela splňovat zákonem stanovené náležitosti, bylo by vhodné také zvážit stanovení povinnosti vyhotovit a podepsat žalobu advokátem.<sup>235</sup> Pro podání žaloby by pak byla stanovena promlčecí lhůta, která by byla kombinací lhůty subjektivní a lhůty objektivní. V případě většího počtu poškozených by stačilo, kdyby žalobu podal některý z nich a ostatní by se mohli k řízení připojit. Rozhodnutí ve věci by potom bylo závazné i pro ty poškozené, kteří žalobu nepodali a ani se k žalobě nepřipojili. Pokud by soukromý žalobce zemřel, v řízení by bylo možné pokračovat s jeho právním nástupcem.<sup>236</sup>

Na řízení by se dále vztahovala ustanovení o předběžném projednání obžaloby (§ 185 a násl. TrŘ) či přezkoumání obžaloby (§ 314c TrŘ) podané státním zástupcem. Soud by byl oprávněn žalobu zamítnout, pokud by byla zcela zjevně neopodstatněná. Soud by mohl také žalobu poškozenému vrátit a současně jej poučit o tom, v jakém směru je žalobu nutné opravit a případně doplnit.<sup>237</sup> Žalobce by byl oprávněn požádat policejní orgán o provedení potřebných úkonů k doplnění řízení a to prostřednictvím státního zástupce.<sup>238</sup>

Jestliže by žaloba splňovala všechny náležitosti a soud nerozhodl o jejím zamítnutí, zaslal by ji obviněnému k vyjádření a stanovil mu k tomu přiměřenou lhůtu. Po marném uplynutí lhůty nebo po obdržení vyjádření by soud nařídil smířčí řízení. Pokud by pak v rámci tohoto řízení nebyl smír uzavřen, nařídil by soud hlavní líčení. Obviněný by mohl proti soukromému žalobci podat vzájemnou žalobu. O obou žalobách by se pak zpravidla rozhodovalo ve společném řízení.<sup>239</sup>

K zastavení řízení by docházelo v případech, když by soukromý žalobce vzal svou žalobu zpět. Za zpětvzetí žaloby by se považovalo i nedostavení se žalobce bez omluvy na hlavní líčení. Ke zpětvzetí žaloby po zahájení hlavního líčení by byl nutný souhlas obviněného. Po zpětvzetí by již nemohl poškozený podat žalobu znovu.<sup>240</sup>

---

<sup>233</sup>JELÍNEK, GŘIVNA: *Poškozený a oběť trestného činu...*, s. 17, Věcný záměr zákona o trestním řízení..., s. 102.

<sup>234</sup>Např. otázky zpětvzetí žaloby jedním z oprávněných, blíže: ŠABATA, RŮŽIČKA: *Soukromá žaloba...*, s. 11.

<sup>235</sup>Stejně jako v případě subsidiární žaloby (viz kapitola 4.3.3 této práce).

<sup>236</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 106.

<sup>237</sup>Shodně s: tamtéž, s. 107.

<sup>238</sup>Shodně s: Věcný záměr zákona o trestním řízení..., s. 102.

<sup>239</sup>Shodně s: GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 107.

<sup>240</sup>Shodně s: tamtéž, s. 106-107.

Lze také doporučit, aby tato právní úprava umožňovala soukromému žalobci uplatňovat proti rozhodnutí ve věci v neprospěch obviněného řádné a mimořádné opravné prostředky.<sup>241</sup> Ohledně nákladů řízení platí to stejné, co bylo řečeno výše v rámci subsidiární žaloby. Kritériem by byl zejména úspěch ve věci. Tedy soukromý žalobce by byl povinen nahradit náklady řízení v případě, že by obžalovaný byl zproštěn žaloby nebo pokud by soud zastavil trestní stíhání. Soud by ale povinnost nestanovil automaticky, ale musel by zohlednit, z jakých důvodů bylo trestní stíhání zastaveno nebo proč byl obžalovaný žaloby zproštěn. Naopak v případě, že by obžalovaný byl uznán vinným, měl by žalobce právo na náhradu nákladů řízení. Soukromý žalobce by byl rovněž povinen zaplatit při podání žaloby soudní poplatek.<sup>242</sup> Jestliže by byl uzavřen smír v rámci smírčího řízení, nesl by náklady jak žalobce, tak obžalovaný, nedohodli-li by se v rámci smíru jinak.<sup>243</sup>

#### 4.4.4 Související instituty

V souvislosti se soukromou žalobou je nutné zabývat se také jejím možným nahrazením, a to souhlasem poškozeného s trestním stíháním nebo stíháním na návrh. Souhlas poškozeného s trestním stíháním náš platný a účinný trestní řád zná, kdy tento je upraven v § 163 a § 163a TrŘ. Podstatou tohoto institutu je, že trestní stíhání pro trestné činy taxativně vyjmenované v § 163 odst. 1 TrŘ „[...] proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď“ (§ 100 odst. 2) a trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1 a 2 trestního zákoníku proti tomu, kdo je nebo v době spáchání trestného činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem [...] lze zahájit a v již zahájeném řízení pokračovat pouze se souhlasem poškozeného.“<sup>244</sup> Trestní řád dále v § 163a odst. 1 uvádí situace, kdy souhlasu poškozeného s trestním stíháním není potřeba. Další konkrétní podmínky pro uplatnění tohoto institutu pak upravuje § 163 odst. 2 a § 163a odst. 2 TrŘ. Ve spojení s tímto institutem se často mluví o nutnosti provést některé koncepční změny v jeho právní úpravě.<sup>245</sup>

Institut trestního stíhání na návrh poškozeného naše právní úprava nezná. Jedná se o situace, kdy v případě spáchání trestných činů zákonem označených za tzv. návrhové

---

<sup>241</sup>Radíme zde odvolání (§ 245 a násl. TrŘ), dovolání (§ 265a a násl. TrŘ) a obnovu řízení (§ 277a násl. TrŘ). Z povahy věci lze vyloučit stížnost pro porušení zákona (§ 266 a násl. TrŘ).

<sup>242</sup>Shodně s: GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 107.

<sup>243</sup>Viz polská právní úprava, čl. 632 bod 1 KPK.

<sup>244</sup>§ 163 odst. 1 TrŘ

<sup>245</sup>Především se jedná o vhodnějším vymezení okruhu trestných činů či otázku příbuzenského poměru mezi pachatelem a odsouzeným. Blíže například: JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998. s. 107-113.

delikty, lze trestní stíhání zahájit pouze na návrh osoby oprávněné. Poté, co je návrh podán, orgán činný v trestním řízení už postupují z moci úřední.<sup>246</sup>

Oba výše uvedené instituty (pak společně i se soukromou žalobou) sledují totožný cíl, kdy vychází z potřeby respektovat názory poškozeného, umožňují mu vyjádřit svůj zvláštní zájem na vyřízení věci a jsou tak schopny jej ochránit před možnými negativními důsledky trestního stíhání pachatele.<sup>247</sup> Jeden z hlavních rozdílů mezi nimi pak lze spatřovat v míře aktivity a odpovědnosti poškozeného. U návrhových deliktů je dispoziční právo poškozeného závislé na jeho rozhodnutí, na jeho aktivitě. Až po podání návrhu postupují orgány činné v trestním řízení ex officio. U stíhání se souhlasem poškozeného nepředkládá poškozený orgánům činným v trestním řízení žádné písemné vyjádření, pouze se jeho souhlas či nesouhlas zaznamená do protokolu o výslechu po tom, co je o tom náležitě poučen a kdy se musí na základě dotazu rozhodnout, aniž by mohl řádně zvážit dopady svého rozhodnutí. Míra aktivity poškozeného a jeho odpovědnost za trestní stíhání je tak velmi nízká.<sup>248</sup> U soukromé žaloby je pak aktivita a odpovědnost poškozeného nejvyšší, jelikož jeho další postup ve věci ovlivňuje výsledek trestního stíhání po celou dobu trestního řízení.<sup>249</sup>

V rámci uvedených institutů se tedy spíše přikláním k těm z nich, které vyžadují dostatečnou míru aktivity a odpovědnosti poškozeného.<sup>250</sup> Oproti trestnímu stíhání se souhlasem poškozeného lze totiž u trestního stíhání zahájeného na návrh či na základě soukromé žaloby předpokládat, že poškozený podá návrh/žalobu s vědomím vlastní zodpovědnosti, po zralém uvážení, bez nutnosti okamžitého rozhodnutí a bez jakéhokoliv ovlivnění ze strany orgánů činných v trestním řízení, což lze považovat za žádoucí.<sup>251</sup> Pokud jde tedy o otázku možného nahrazení institutu soukromé žaloby souhlasem poškozeného s trestním stíháním, nemyslím si, že uvedené řešení je vhodné a to jednak z důvodu téměř nulové aktivity a odpovědnosti poškozeného, tak z důvodu momentálně nedostatečné právní úpravy tohoto institutu, která by potřebovala dostát řady změn. Naopak nahrazení soukromé žaloby trestním stíháním na návrh poškozeného připustit lze. Za podmínky zvolení vhodné

---

<sup>246</sup>Návrhovým deliktům se věnuji již v rámci pojednání o polské právní úpravě (kapitola 3 této práce), stíhání na návrh obsahuje kromě polské právní úpravy také právní úprava rakouská či německá – blíže GRIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 42, 47- 48, 55.

<sup>247</sup>JELÍNEK: *Poškozený v českém trestním řízení...*, s. 110. (Uvedené autor vztahuje k institutu stíhání se souhlasem poškozeného. Dle mého názoru lze plně využít i na stíhání na návrh poškozeného a soukromou žalobu.)

<sup>248</sup>VANTUCH, Pavel. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného nebo a jeho návrh? *Právní praxe*, 1994, ročník XLII., č. 3, s. 154-155.

<sup>249</sup>GRIVNA: *Soukromá a subsidiární žaloba...*, s. 34.

<sup>250</sup>Srov.: RŮŽIČKA, PŮRY, ZEZULOVÁ: *Poškozený a adhézní řízení...*, s. 702.

<sup>251</sup>VANTUCH: *Trestní stíhání se souhlasem...*, s. 154, 155, 156. JELÍNEK: *Poškozený v českém trestním řízení...*, s. 111 (Uvedené autoři uvádí ve vztahu ke stíhání na návrh. Mám za to, že lze využít i ve vztahu k soukromé žalobě.)

právní úpravy je možné tento institut považovat za přijatelnou alternativu k soukromé žalobě,<sup>252</sup> zvláště pak v případě, že zde nebyla ochota přiznat poškozenému tak vysoký stupeň odpovědnosti a aktivity. Bylo by však nutné zvážit nejen pozitiva, ale také negativa tohoto institutu a tato se pak snažit v rámci právní úpravy eliminovat. V neposlední řadě lze uvažovat i o zavedení určité kombinace alespoň dvou z výše uvedených institutů.<sup>253</sup>

---

<sup>252</sup>Shodně s: GŘIVNA: Soukromá a subsidiární žaloba..., s. 34, GŘIVNA: *Soukromá žaloba v trestním řízení...*, s. 94-95.

<sup>253</sup>Například polská právní úprava obsahuje jak soukromou žalobu (zejm. čl. 50 a násl. KPK), tak stíhání na návrh (čl. 12, § 1 KPK).

## Závěr

S instituty soukromé a subsidiární žaloby se v současné právní úpravě trestního řízení u nás nesetkáme. Jelikož však soukromou či subsidiární žalobou upravuje většina právních řádů evropských zemí, je dle mého názoru na místě zabývat se důvody neexistence právní úpravy u nás a s tím související otázkou možnosti zavedení těchto institutů do právního řádu České republiky v rámci rekodifikace trestního řízení. S výše uvedeným koresponduje i hlavní hypotéza práce, kterou jsem si stanovila, a sice že „institut soukromé a subsidiární žaloby by bylo vhodné začlenit do právní úpravy trestního řízení v České republice“. Hlavním cílem mé práce tak bylo si tuto hypotézu potvrdit nebo vyvrátit a to s využitím dostupných zdrojů a vlastních úvah.

V práci jsem se nejdříve zabývala základními rysy soukromé a subsidiární žaloby, zejména jejich podstatou a obecným vymezením. Snažila jsem se také postihnout další instituty, které se soukromou a subsidiární žalobou souvisejí, tj. zejména stíhání na návrh nebo ke zmocnění či stíhání se souhlasem poškozeného. Vymezila jsem také rozdíly mezi žalobou soukromou, subsidiární a vedlejší příp. žalobou podpůrnou. Z důvodu nejednoznačné a neustálené terminologie totiž není vždy úplně jasné, co je pod těmito pojmy přesně myšleno a instituty pak bývají mezi sebou snadno zaměňovány.

Mým cílem bylo rovněž zanalyzovat historickou právní úpravu žalob v českých zemích. Obě žaloby nám totiž nejsou v rámci vývoje českého trestního řízení zcela neznámé. Považovala jsem za vhodné zejména se blíže pozastavit nad jejich právní úpravou v rámci trestního řádu z roku 1873 (Glaserův trestní řád). Navzdory tomu, že jde o poměrně starou právní úpravu, kdy trestní řízení vykazovalo značné odchylky od současného pojetí, jedná se o velmi kvalitní zákonodárné dílo, kterým se dle mého názoru dá v určitých aspektech inspirovat pro úpravu žalob *de lege ferenda*.

Dále jsem považovala za přínosné zabývat se také současnou právní úpravou těchto žalob. Z evropských zemí, jež žaloby upravují, jsem si pro svou analýzu vybrala polskou právní úpravu, která se mi i s ohledem na blízkost našemu právnímu prostředí (kontinentální řízení, tradiční zásady a principy) jevila jako nejvhodnější. Právní úprava v Polsku obsahuje obě žaloby a rovněž dle mého názoru může být jedním z inspiračních zdrojů při tvorbě právní úpravy *de lege ferenda*.

Jádrem mé práce pak bylo posouzení obou žalob z hlediska možnosti jejich opětovného zavedení do současného pojetí trestního řízení u nás. Nejdříve jsem se věnovala

tomu, zda by se zavedení subsidiární či soukromé žaloby dotklo základních zásad trestního řízení. Došla jsem k závěru, že instituty představují určitý zásah do zásady oficiality a do současného pojetí zásady obžalovací. Mám však za to, že se nejedná o zásahy zcela nepřiměřené, který by představovaly zásadní narušení či přímo odbourávání těchto právních principů. V souvislosti se základními principy pak bylo nutné zvážit, zda je vhodné prostřednictvím předmětných žalob přenášet odpovědnost státu za stíhání a potrestání pachatele na poškozeného. S přenesením odpovědnosti na poškozeného totiž souvisí nejen pozitiva, ale také řada negativ. V této oblasti se přesto přikláním spíše ke snahám zvýšit aktivitu a odpovědnost poškozeného, jakožto strany trestního řízení, a umožnit mu tak účinněji vykonávat svá procesní práva a hájit své zájmy.

Dále jsem se zabývala vztahem obou žalob k veřejnému zájmu. Bylo nutné si především vymežit, zda v řízení iniciovaném na základě soukromé žaloby neabsentuje veřejný zájem a nejde tak o prosazování zájmu ryze soukromého, který má své místo spíše v soukromoprávní sféře a nikoliv v rovině práva trestního. U subsidiární žaloby pak veřejný zájem zmiňuji jako jedno z kritérií, na základě kterého může státní zástupce rozhodnout, že nebude trestný čin stíhat (trestní stíhání nezahájí nebo v něm odmítne dále pokračovat). U obou případů hraje značný význam zejména dosti neurčité vymezení pojmu veřejný zájem.

V kapitole věnované samotné subsidiární žalobě jsem se nejdříve snažila postihnout pozitiva, která by její zavedení do naší právní úpravy mohla přinést. Podrobněji jsem se zaměřila na subsidiární žalobu jako možný prostředek kontroly diskrečních oprávnění státního zástupce. Dospěla jsem k závěru, že současné prostředky obrany poškozeného (kontrola státním zástupcem provádějícím dozor nad přípravným řízením, nadřízeným státním zástupcem eventuálně nejvyšším státním zástupcem či dokonce Ústavním soudem) nejsou dostatečné. Právě proto by subsidiární žaloba mohla představovat vhodný prostředek kontroly diskrečních oprávnění státního zástupce, který v našem právním řádu chybí.

Další pozitiva žaloby pak spatřuji zejména v již zmíněné vyšší aktivitě, odpovědnosti a posílení práv poškozeného a to přesto, že s uvedeným souvisí i řada negativních projevů. V práci jsem se snažila tato negativa vymežit a zároveň navrhnout vhodnou právní úpravu tak, aby nežádoucí projevy byly co nejvíce eliminovány. V neposlední řadě mezi kladné stránky subsidiární žaloby řadím i naplnění požadavků stanovených v mezinárodních dokumentech. Negativním aspektem žaloby by pak mohlo být její možné zneužívání v rámci tzv. kverulantských žalob, i tomu však lze vhodnou právní úpravou zabránit nebo podávání takových žalob alespoň omezit.



V práci jsem rovněž nastínila možnou právní úpravu subsidiární žaloby de lege ferenda. Zaměřila jsem se především na základní mechanismus fungování žaloby, jednotlivé postupy v rámci tohoto řízení a v neposlední řadě jsem se zabývala také souvisejícími instituty jako například zastupováním žalobce, otázkami zajišťování důkazů, intervencí a postavením státního zástupce v řízení, otázkám nákladů řízení, soudních poplatků a sankcí.

V kapitole pojednávající o soukromé žalobě jsem vymezila, dle mého názoru, hlavní výhody tohoto institutu, mezi které patří již zmiňovaná zvýšená aktivita poškozeného, posílení jeho práv, zohlednění jeho soukromého zájmu v určitých situacích a případně také jisté odbřemenění státních zástupců. Zavedení soukromé žaloby do našeho právního řádu by však mohlo představovat i řadu problémů, jako jsou zejména požadavky na odbornost, čas či finanční možnosti poškozeného, popřípadě možné zneužití tohoto institutu v podobě podávání tzv. kverulantských žalob. V práci jsem se snažila tyto problémy blíže formulovat a rovněž navrhnout vhodnou právní úpravu k eliminaci jejich projevů. V neposlední řadě jsem stejně jako u subsidiární žaloby nastínila možnou právní úpravu soukromé žaloby de lege ferenda. Kromě základních postupů v rámci řízení o této žalobě jsem se zabývala také výčtem trestných činů, u kterých by bylo vhodné umožnit soukromou žalobu podat.

V souvislosti se soukromou žalobou jsem považovala za účelné věnovat se alespoň okrajově také dalším institutům, které s žalobou souvisí. Jedná se především o trestní stíhání se souhlasem poškozeného nebo stíháním na návrh. V kapitole věnované této oblasti jsem porovnávala všechny předmětné instituty zejména z toho pohledu, jaké výhody a nevýhody přináší. Mým cílem potom bylo rozhodnout, zda lze soukromou žalobu nahradit některým z těchto institutů, popřípadě jejich vzájemnou kombinací. Detailnější rozbor možné právní úpravy těchto institutů de lege ferenda včetně analýzy jejich přínosů či negativ by pak mohl být námětem na další rozšíření práce.

Na základě shora uvedeného, zejména při zvážení jednotlivých aspektů pro a proti zavedení subsidiární žaloby, mám za to, že institut subsidiární žaloby by bylo vhodné zařadit do českého právního řádu. Zásadním argumentem pro zavedení žaloby je především v současnosti, dle mého názoru, nedostatečná možnost poškozeného domáhat se nezávislého a nestranného přezkumu rozhodnutí státního zástupce. Co se týče soukromé žaloby, mám za to, že její zavedení do českého právního řádu by mělo být při rekodifikaci trestního práva procesního podrobena další diskuzi, měly by být zváženy všechny klady a zápory tohoto institutu. Osobně se přikláním spíše k začlenění této žaloby do nového trestního řádu, avšak při formulaci této právní úpravy bychom měli být zvláště obezřetní. Žádoucí by bylo umožnit podávání soukromé žaloby pouze u malého počtu trestných činů. V případě, že by se tento

institut osvědčil, nelze vyloučit jeho rozšíření na další trestné činy. V neposlední řadě lze také uvažovat o nahrazení soukromé žaloby jinými instituty sledujícími totožný cíl – tedy respektování a ochranu poškozeného. Jedná se o trestní stíhání se souhlasem poškozeného či na jeho návrh. Soukromou žalobu však považuji za institut vhodnější. O náhradě nicméně lze uvažovat zejména proto, že uvedené instituty by nepředstavovaly tak výrazný zásah do současného pojetí trestního řízení u nás.

## Seznam použitých zdrojů

### • Monografie

BOJARSKI, Tadeusz a kol. *Kodekskarny. Komentarz*. Warszawa: wydawnictwo prawnicze LexisNexis, 2006. 746 s.

FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první. Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001. 215 s.

GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 121 s.

GRZEGORCZYK, Tomasz. *Polskie postępowanie karne*. Warszawa: wydawnictwo prawnicze LexisNexis, 2005. 975 s.

HOFMAŃSKI, Piotr, SADZIK, Elżbieta, ZGRYZEK, Kazimierz. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1 - 296*. 3. Wydanie. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2007. 1309 s.

HOFMAŃSKI, Piotr, SADZIK, Elżbieta, ZGRYZEK, Kazimierz. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 468 - 682*. 3. Wydanie. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2007. 985 s.

JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Nakladatelství Leges, 2012. 256 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013. 968 s.

JELÍNEK, Jiří. Poškozený v českém trestním řízení. 1. Vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998. 190 s.

KALLAB, Jaroslav. Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské (část obecná i zvláštní). Praha: Melantrich, 1935. 337 s.

MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 1999. s. 924 - 1781.

MIRIČKA, August. *Trestní právo procesní*. Praha: Věšhrd, 1932. 289 s.

RŮŽIČKA, Miroslav, PÚRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhézní řízení v České republice*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007. 730 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1009 s.

ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikácie inštitútu subsidiárnej žaloby v trestnom konaní. In KUCHTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 280 s.

ŠTORCH, František. *Řízení trestní Rakouské I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 396 s.

- **Články z odborných časopisů**

GŘIVNA, Tomáš. Několik poznámek k zásadě oportunity v návrhu věcného záměru trestního řádu. *Trestní právo*, 2004, ročník IX, č. 12, s. 3 - 6.

GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, ročník 4, č. 12, s. 317 - 322.

KRISTKOVÁ, Alena. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*, 2014, ročník 18, č. 4, s. 4 - 3.

MUSIL, Jan. Nový polský trestní řád. *Trestní právo*, 1998, ročník 3, č. 12, s. 17 - 20.

PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*, 2004, ročník 3, č. 11, s. 309 - 320.

PIPEK, Jiří. Oficiální nebo dalekosáhlé privatizované trestní řízení. *Právník*, 2000, ročník CXXXIX, č. 12, s. 1144 - 1179.

PROVAZNÍK, Jan. Trestněprávní poměr a trestněprocesní vztah ve světle ochrany základních práv – posun paradigmatu? *Právník*, 2015, ročník 154, č. 3, s. 229 - 246.

ŠABATA, Karel, RŮŽIČKA, Miroslav. Soukromá žaloba – ano či ne? *Státní zastupitelství*, 2009, ročník VII, č. 3, s. 5 - 13.

VANTUCH, Pavel. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného nebo a jeho návrh? *Právní praxe*, 1994, ročník XLII., č. 3, s. 151 - 157.

- **Příspěvky ve sborníku**

GŘIVNA, Tomáš. Soukromá a subsidiární žaloba. In VANDUCHOVÁ, Marie, GŘIVNA Tomáš. *Rekodifikace trestního práva procesního*. Praha: Vydavatelství Univerzity Karlovy, 2008, s. 30 - 40.

KUCHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In KALVODOVÁ, Věra. *Rekodifikace českého trestního práva procesního: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 21. listopadu 2000 na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2001, s. 88 - 97.

- **Internetové zdroje**

GŘIVNA, Tomáš. *Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu* [online]. pravni prostor.cz, 4. června 2015 [cit. 27. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>>.

KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce* [online]. Liga lidských práv, 14. února 2007 [cit. 17. října 2016]. Dostupné na <<http://llp.cz/publikace/procesni-prava-poskozeneho-a-role-statniho-zastupce/>>.

Postavení a pravomoci Ústavního soudu [online]. usoud.cz, [cit. 30. 1. 2017]. Dostupné na <<http://www.usoud.cz/postaveni-a-pravomoci/>>

*Rada Evropy* [online]. nsz.cz, [cit. 26. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/mezinarodni-spoluprace/rada-evropy>>

TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. casopis.vsehrd.cz, 22. prosince 2013 [cit. 23. prosince 2016]. Dostupné na <<http://casopis.vsehrd.cz/2013/12/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rozeni/>>.

Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) z roku 2008 [cit. 26. prosince 2016]. Dokument dostupný na <<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>>

Východiska a principy nového trestního řádu [cit. 27. ledna 2017]. Dokument dostupný na <<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>>

- **Legislativní akty**

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927

Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

Kodeks postepowania karnego, zákon ze dne 6. 6. 1997, Dz. U. Nr. 89, poz. 555 (pro překlad do češtiny využita publikace: KRYGIELOVÁ, Wanda. *Zákoník trestního řízení Polska*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. 149 s.)

Kodeks karny, zákon ze dne 6. 6. 1997, Dz. U. Nr. 88, poz. 533

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 maja 2003 r. w sprawie wysokości zryczałtowanej równowartości wydatków w sprawach z oskarżenia prywatnego

Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- **Soudní rozhodnutí**

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 9. 200, sp. zn. I. ÚS 249/2000

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 7. 2003, sp. zn. III. ÚS 511/02

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. III. ÚS 8/03

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. III. ÚS 554/03

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 2. 2007, sp. zn. IV. ÚS 264/06

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 2. 2007, sp. zn. IV. ÚS 264/06

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 745/11.

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Isayeva, Yusupova a Bazayeva proti Rusku ze dne 24. 2. 2005, č. stížnosti 57947/00

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Duchoňová proti České republice ze dne 2. 10. 2006, č. stížnosti 29858/03

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Eremiášová a Pechová proti České republice ze dne 16. 2. 2012, č. stížnosti 23944/04

- **Mezinárodní dokumenty**

Recommendation Rec (2000) 19 of the committee of ministers to member states on the role of public prosecution in the criminal justice system



## **Shrnutí**

Diplomová práce se věnuje analýze institutu soukromé a subsidiární žaloby. Jelikož se v současné době tyto instituty u nás nevyskytují, práce se zaměřuje zejména na to, zda by nebylo vhodné je do českého právního řádu zařadit a to v rámci již dlouho připravované rekodifikace trestního procesu. Cílem práce je rovněž nastínit, jak by tato úprava měla vypadat, jaká jsou pozitiva této úpravy a naopak, jaké problémy mohou v souvislosti s těmito instituty vznikat. První kapitola práce se věnuje vymezení institutů soukromé a subsidiární žaloby. Další dvě kapitoly se zabývají rozбором historické právní úpravy žalob v trestním řádu z roku 1873 a analýzou současné polské právní úpravy. Poslední kapitola je věnována otázkám zavedení obou žalob do českého právního řádu.

## **Abstract**

This diploma thesis deals with analysis the private and subsidiary legal action. However these institutes do not currently exist in the Czech legal order, therefore the thesis focuses on the issue, whether it is appropriate to include them into the Czech legal system as a part of the long-planned recodification of the criminal legal action in our country. The aim of this work is to show how the reformed legislation should look like, what the benefits of this regulation are and conversely, what drawbacks can arise in connection with these institutes. First chapter deals with the definition of private and subsidiary legal action. Next two chapters are focused on the analysis of historical legislation in the Criminal Code 1873 and the analysis of the current Polish legislation. The last chapter deals with issues of implementation of the two actions into the Czech legal system.

## **Seznam klíčových slov**

Subsidiární žaloba, soukromá žaloba, poškozený, státní zástupce, veřejný žalobce, soukromožalobní delikt, veřejný zájem, diskreční oprávnění, veřejnožalobní delikt, žaloba podpůrná, trestní řízení, soukromý zájem

## **Keywords**

Subsidiary legal action, private legal action, injured person in criminal proceedings, prosecutor, public prosecutor, private offence, public interest, discretionary competency, public offence, supportive action, criminal proceedings, private interest